Alicja Guła

Program

Przedszkolne zabawianki JAK PO SZNURKU...

Program wychowania przedszkolnego

Didasko
Warszawa 2010

Autorka
Alicja Guła

Projekt graficzny okładki
Maciej Białobrzeski

Opracowanie redakcyjne
Krystyna Wojtasińska

Opracowanie graficzne
Anna Konopno

Korekta
Andrzej Massé

Ilustracje
Andrzej Szwemiński

© Copyright by Didasko
Warszawa 2010

ISBN 978-83-89957-87-0

Spis treści

Wstęp. 5

I. Główne cele wychowania. 7

II. Szczegółowe cele wychowania 9

III. Założenia programu. 13

IV. Aktywność dzieci – zdobywanie umiejętności na poszczególnych etapach rozwojowych. 16

1. Aktywność społeczna. 16

2. Aktywność umysłowa. 17

3. Aktywność artystyczna. 17

4. Aktywność zdrowotna. 17

5. Aktywność przyrodnicza. 17

V. Treści programowe 87

VI. Jak osiągnąć zamierzone cele? Sposoby realizacji celów. . . . 105

VII. Diagnoza przedszkolna 116

Zakończenie – refleksja metodyczna. 125

Bibliografia. 126

Alicja Guła

Od 29 lat nauczycielka przedszkola. Doświadczony pedagog w pracy z grupami integracyjnymi i zróżnicowanymi wiekowo oraz w pracy ze studentami edukacji wczesnoszkolnej przy Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Elblągu. Zwolenniczka i wieloletni praktyk metody projektu w przedszkolu.

Od wielu lat jako konsultant ds. wychowania przedszkolnego prowadzi regularne szkolenia dla nauczycieli przedszkoli, nauczania zintegrowanego, specjalistów placówek pracujących z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Wstęp

Czasem my, dorośli, zapominamy, że wiedza o otaczającym nas świecie nie jest wrodzona. To, co jest proste i oczywiste dla dorosłego, wcale takie nie jest dla dziecka. Dziecko musi wykonać wiele eksperymentów i zgromadzić wartościowe, własne doświadczenia.

PROSTE JEST TO, CO ROZUMIEMY I POTRAFIMY ZROBIĆ.

Czynności wykonywane przez dziecko powinny stanowić podstawę procesów edukacyjnych, a nauczyciel powinien wykorzystywać wszystkie swoje umiejętności w celu odpowiedniego kierowania czynnościami wykonywanymi przez dziecko i właściwego ich kształtowania. (Lew Wygotski, „Psychologia pedagogiczna", 1991)

Program „Jak po sznurku..." jest odpowiedzią na to, jak należy docenić potencjał każdego dziecka, a nie zniechęcić go do edukacji, przeceniając wręcz jego możliwości. Jeśli spytamy dzisiejszego przedszkolaka o jego skojarzenia ze słowem „mysz", to powie „komputer", a nie „kot".

Kiedyś dziecko zdziwiło się, gdy usłyszało, że Baba Jaga zamknęła Jasia i Małgosię w komórce. *Dwoje ludzi? Jak tam weszli, jak tam się zmieścili?* O jakiej komórce mowa? Jak różnie można rozumować, gdy przekaz jest tylko słowny. Współczesne dzieci nie wyobrażają sobie świata bez telefonu komórkowego, tak jak większość z nas domu bez lodówki. Jako nauczyciele musimy do tych wszystkich zmian „dorosnąć", pozwalając dzieciom budować wiedzę i zdobywać sprawność na podstawie własnych doświadczeń.

Program wychowania przedszkolnego „Jak po sznurku..." jest programem opartym na edukacji wspierającej rozwój każdego dziecka. Kładzie nacisk na takie właściwości rozwojowe, jak: zdolność obserwacji, pamięć, koncentracja, ciekawość, wyobraźnia, poznawanie zjawisk, potrzeba wyjaśniania, twórcza postawa wobec świata, satysfakcja i radość z rozwiązania problemów, indywidualny styl myślenia i działania. Jakość rozwoju dziecka uzależniona jest od jakości jego doświadczeń w okresie przedszkolnym. Promuje szeroko pojęty rozwój rozumiany jako: poczucie własnej wartości, ciekawość oraz niezależność emocjonalna. Wskazuje na rozwijanie takich umiejętności, jak:

- porozumiewanie się,
- zdolność rozumowania i rozwiązywania problemów,
- samodzielność,
- umiejętność zabawy i pracy, kreatywność, umiejętność poszukiwania (wszystko to rozwija się we współpracy z innymi w zabawie).

Program ten podkreśla indywidualność każdego dziecka (zarówno tego ze szczególnymi zdolnościami, jak i z deficytami rozwojowymi, któremu trudniej przychodzi osiąganie pewnych umiejętności). Zakłada, że właściwą osobą, która towarzyszy dziecku w odkrywaniu świata i własnych wartości, jest nauczyciel akceptujący dziecko, kierujący się w swoim postępowaniu miłością i dobrocią, prawdomówny, nastawiony na modyfikowanie informacji dotyczących dziecka, szanujący jego godność osobistą, niepowtarzalność, będący dla dziecka autorytetem w wielu dziedzinach, a zwłaszcza autorytetem moralnym.

Podstawą właściwego rozwoju małego dziecka jest współpraca najważniejszych środowisk wychowawczych: domu i przedszkola. Zgodne ich współdziałanie to troska o prawidłowy rozwój i przyszłe losy dziecka, zaspokajanie jego potrzeb. Zacieśnianie więzi dom rodzinny – przedszkole powinno się odbywać na zasadzie partnerstwa, wzajemnego zrozumienia, otwartości i życzliwości. Współpracę z rodzicami należy opierać na następujących zasadach:

- obopólna wiedza o dziecku;
- rzetelne przekazywanie informacji dotyczących zarazem trudności wychowawczych, jak i sukcesów, osiągnięć dziecka;
- świadomość rodziców o zakresie specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej ukierunkowanej na dziecko (w razie potrzeby);
- zapoznanie rodziców z opracowanym przez nauczyciela (na podstawie diagnozy) indywidualnym programem edukacji ich dziecka;
- systematyczne informowanie rodziców o stosowanych metodach i formach pracy z dzieckiem w celu ujednolicania oddziaływań wychowawczych dom – przedszkole;
- współudział rodziców w organizacji imprez przedszkolnych zgodnie ze wspólnie ustalonym harmonogramem;
- możliwość obserwacji swojego dziecka w grupie, w działaniu i zabawie.

I. Główne cele wychowania

Cele edukacyjne nałożone na edukację przedszkolną wyznaczają rolę nauczyciela w dzisiejszym wychowaniu przedszkolnym. Zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego celem tego wychowania jest:

1. wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
2. budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
3. kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;
4. rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi;
5. stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
6. troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;
7. budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
8. wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiadania się poprzez muzykę, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
9. kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;
10. zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej.

Główne cele wychowania przedszkolnego wskazują na:

- zrozumienie przez nauczyciela prawidłowości rozwojowych i potrzeb dziecka;
- konieczność diagnozy w celu określenia kierunku pracy z dzieckiem pod kątem postępu w rozwoju (ważne, aby ta diagnoza nie była nastawiona na wyszukiwanie braków, nieumiejętności, niemożności, lecz określała granice możliwości i zdolności dziecka, tzn., co dziecko umie, chce, może);
- indywidualność (odrębność właściwa każdemu człowiekowi: oryginalność, wyjątkowość, niepowtarzalność);
- relacje człowiek – środowisko przejawiające się w działaniu, w którego toku dokonuje się poznanie.

Poznanie następuje w wyniku rozwoju procesów poznawczych (wrażeń, spostrzeżeń, wyobrażeń, myślenia, mowy, pamięci) oraz procesów regulacyjnych (emocji, motywacji, woli, nadziei, oczekiwań, nastawień, marzeń).

II. Szczegółowe cele wychowania

Aktywność społeczna dziecka:

- kształtowanie umiejętności skutecznego porozumiewania się z dorosłymi i dziećmi oraz współdziałania w grupie;
- znajomość członków swojej rodziny i ich ról;
- uczenie się postępowania w zgodzie z ustalonymi regulatorami życia (świadomość ograniczeń i konsekwencji nieprzestrzegania ich);
- uświadamianie różnych form spędzania wolnego czasu; poznawanie, poszanowanie i uświadomienie potrzeby kultywowania tradycji rodzinnych;
- poznanie granic swoich zdolności i możliwości (skuteczności) w działaniu;
- kształtowanie postaw radzenia sobie w sytuacjach życiowych;
- umiejętność mówienia o sobie, określanie własnych marzeń, przyjemności, radości;
- doskonalenie zmysłów, uświadomienie ich roli w życiu człowieka (podstawa poznania i działania);
- rozwijanie dziecięcej wrażliwości, wyobraźni, spostrzeżeń;
- nabywanie pewności siebie;
- rozwijanie umiejętności traktowania swoich potrzeb na równi z potrzebami innych członków grupy (współdziałanie, dokonywanie wyborów);
- uczenie zachowań empatycznych, współdziałania i tolerancji;
- nabywanie umiejętności negocjowania, pójścia na kompromis, umiejętności wysłuchania racji drugiej osoby, ustosunkowania się do nich;
- dostrzeganie konsekwencji własnych zachowań (pozytywnych i negatywnych);
- kształtowanie umiejętności autoprezentacji;
- poznawanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu;
- rozwijanie wiedzy na temat swojego regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny;

- budzenie świadomości narodowej – mój kraj, moja ojczyzna to Polska; mieszkam w Europie;
- uświadomienie znaczenia dobra w działaniach prospołecznych i w innych sytuacjach;
- kształcenie umiejętności współodczuwania wobec osób potrzebujących pomocy;
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności za drugiego człowieka, za słabszych i niepełnosprawnych.

Aktywność umysłowa dziecka:

- rozwijanie i doskonalenie aparatu mowy;
- kształcenie mowy dziecka – dialogowej, monologowej poprzez stosowanie różnych form aktywności i sytuacji sprzyjających rozwojowi mowy;
- uświadomienie korzyści płynących z umiejętności kodowania i dekodowania (czytania i pisania) jako środka do poznania świata, porozumiewania się z otoczeniem w różnych celach;
- rozumienie zależności między działaniem (przyczyną) i skutkiem;
- porządkowanie wydarzeń w czasie;
- rozumienie relacji matematycznych;
- rozumienie, czym jest liczba;
- rozwijanie umiejętności klasyfikowania i szeregowania w celu łatwiejszego rozumienia rzeczywistości, porządkowania jej i nazywania – kształtowanie pojęć w umysłach dzieci;
- ukształtowanie orientacji przestrzennej – rozumienie językowych określeń przestrzeni i używanie ich do opisywania stosunków przestrzennych.

Aktywność artystyczna dziecka:

- uwrażliwianie dziecka na piękno poezji, baśni, muzyki, malarstwa, przedstawienia teatralnego;
- rozwijanie fantazji dzieci przez zabawy w teatr, inscenizacje, pantomimę i zabawy dramowe;
- wprowadzenie dziecka w świat dźwięków, muzyki;

- kształcenie wrażliwości dziecka;
- rozwijanie aktywności muzycznej poprzez tworzenie, odtwarzanie i słuchanie;
- wyzwalanie naturalnej spontaniczności poprzez posługiwanie się różnymi sposobami ekspresji: mimiką, ruchem, słowem, dźwiękiem, barwą;
- rozwijanie wrażliwości na barwę;
- rozwijanie ekspresji, śmiałości, płynności ruchów na różnych formatach papieru, pomysłowości w tworzeniu kompozycji;
- zapewnienie dzieciom możliwości swobody w działaniu i doboru materiału, wdrażanie do doprowadzenia pracy do końca;
- ilustrowanie ruchem prostych czynności, zjawisk przyrody, żywiołów, fragmentów literatury;
- posługiwanie się różnymi formami ruchu: odkrywanie, naśladowanie, inscenizacja, mimika, pantomima, gimnastyka – improwizacja ruchowa;
- wyzwolenie u dzieci tendencji do samoekspresji i rozwijania inwencji twórczej: formy ruchowo-muzyczno-słowne;
- rozwijanie zainteresowania techniką, jej znaczeniem dla ułatwienia życia, podnoszenia skuteczności pracy.

Aktywność zdrowotna dziecka:

- nabycie umiejętności, które zapewniają ochronę i wzmocnienie zdrowia własnego i innych oraz przekształcenie ich w nawyki;
- kształcenie umiejętności wyborów czynników prozdrowotnych, odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, a zwłaszcza członków rodziny, dzieci z grupy;
- kształtowanie pozytywnej motywacji do zajęć ruchowych i sportu;
- wzbogacenie zasobu umiejętności ruchowych;
- doskonalenie sposobów wykonania różnych czynności, kształtowanie motoryki (szybkości, gibkości, siły, wytrzymałości, zwinności, koordynacji, mocy, płynności ruchów);
- wzmacnianie odporności na szkodliwe wpływy środowiska przez aktywność ruchową i hartowanie organizmu;

- znajomość zasad prawidłowego odżywiania;
- kultura spożywania posiłków;
- znajomość zasad bezpiecznych zabaw w domu i poza nim (w różnych porach roku);
- znajomość zasad pieszego ruchu drogowego.

Aktywność przyrodnicza dziecka:

- uwrażliwianie dzieci na otaczającą przyrodę – kształcenie związków emocjonalnych, rozwijanie postaw proekologicznych;
- rozumienie istoty zjawisk atmosferycznych i związanych z nimi zagrożeń;
- uświadomienie różnorodności i współzależności w przyrodzie;
- kształcenie umiejętności obserwowania, eksperymentowania, badania i doświadczeń;
- budowanie zainteresowania Ziemią jako planetą, ludźmi na niej żyjącymi, krajobrazami.

III. Założenia programu

Program zawiera podział na trzy poziomy edukacyjne tak, aby nauczyciel mógł zindywidualizować pracę, zarówno w grupach jednorodnych (poziom rozwoju dzieci jest różny), jak i w grupach zróżnicowanych wiekowo. Zakłada, że zaproponowane zadania i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi dobrać odpowiednie treści, aby dać optymalną szansę rozwoju każdemu dziecku, zgodnie z jego możliwościami (monitorowanymi przez nauczyciela na bieżąco).

Co pomoże nauczycielowi w osiąganiu celów kształcenia i wychowania?

- Przeprowadzenie rzetelnej diagnozy wstępnej (z pewnością ułatwi to wyodrębnienie umiejętności kluczowych i szczegółowych na trzech poziomach rozwoju dziecka),
- planowanie pracy uwzględniające budowanie wiedzy i kształtowanie umiejętności korzystne przede wszystkim z punktu widzenia dziecka, a nie nauczyciela,
- przyjęcie korzystnych strategii prowadzących do pełnego rozwoju dziecka (metod, technik, form),
- treści interesujące z punktu widzenia dziecka.

(Aby dziecko uczyło się myśleć, musi być uczuciowo zaangażowane. W przeciwnym razie będzie to tylko ćwiczenie intelektualne. Nawet małe dziecko potrzebuje wyzwania, misji do spełnienia).

W programie nie ma podziału na grupy wiekowe, a jedynie na poziomy (etapy) rozwoju dziecka. Głównie dlatego, aby wiek biologiczny nie przysłonił nam wieku rozwojowego dzieci (wiemy, że często w obrębie poszczególnych obszarów rozwojowych jest on różny). Program zakłada, że zaproponowane zadania i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi dobrać odpowiednie treści, aby dać optymalną szansę rozwoju każdemu dziecku, zgodnie z jego możliwościami. Pomaga w tym sprecyzowanie umiejętności na różnych poziomach rozwoju dziecka.

Podejście do „uczenie się", które jednak często kojarzy się nauczycielom z nabywaniem przez dziecko wiedzy, polegającym na sprawnym jej zapamiętywaniu i odtwarzaniu różnych czynności, jest w założeniach

tego programu zupełnie inne. Uczenie się dziecka nie może zachodzić wyłącznie w wyniku „przekazywania wiedzy" przez nauczyciela, co niestety nadal zbyt często dominuje w edukacji, gdyż dzieci zmuszane są do zapamiętania „cudzej wiedzy", przyswojenia „obcych" sposobów rozwiązywania problemów i używania cudzych sformułowań. To tylko dowód na to, że nie doceniamy potencjału drzemiącego w dzieciach. Z jednej strony nie ufamy, że są w stanie samodzielnie zadziałać i dojść do pewnych wniosków, a z drugiej – bombardujemy je bogactwem informacji o wysokim poziomie abstrakcji, prostych jedynie dla nas, gdyż mamy za sobą cały bagaż doświadczeń, do których szybko potrafimy się odwołać. Słowa są dla dziecka tylko wtedy zrozumiałe, kiedy na ich podstawie dziecko przywołuje obrazy i doświadczenia. Jeśli nie ma dróg dostępu do kryjących się za słowami obrazów, są one niezrozumiałe. Dziecko bardzo często samo potrafi dojść do odpowiedzi, znaleźć rozwiązanie zdumiewająco skuteczne, **ale musi to być jego własna droga**.

Mniej słów, a więcej gestów... Gesty nauczycielki są niezwykle ważne, bo kierują dziecięcą uwagę na to, co istotne i podkreślają sens łączenia, rozdzielania czy grupowania itp. Niepotrzebne są zbyt długie i skomplikowane wypowiedzi, gdyż przyjazna mina, zachęcający gest i ciepły ton głosu lepiej przemawiają do dziecka niż długie wyjaśnienie, opowiadanie czy zapewnianie. W porozumiewaniu się przeważają komunikaty niewerbalne i mogą one stanowić więcej niż 80% przekazywanych informacji. Na dodatek, im młodsze dziecko, tym więcej korzysta z takiego właśnie przekazu.

Z pewnością ze strony nauczyciela potrzebne jest właściwe wsparcie, np.

- wsparcie emocjonalne, w którym nauczyciel komunikuje o swoich pozytywnych uczuciach żywionych wobec dziecka, swoim pozytywnym do niego stosunku (komunikaty typu: *podoba mi się to, co robisz, rób tak dalej, bardzo się cieszę...*),
- wsparcie wartościujące, które daje pozytywne informacje dotyczące określenia potencjału, jaki nauczyciel widzi w dziecku (komunikaty typu: *mądrze to zrobiłeś, to dobry pomysł*),

- wsparcie instrumentalne, w którym nauczyciel może dostarczyć konkretnej pomocy dziecku (komunikat typu: *widzę, że się zastanawiasz, popatrz, jak można to zrobić*),
- wsparcie informacyjne, w którym nauczyciel udziela rad – informacji, mogących pomóc w rozwiązaniu jakiegoś problemu (komunikat typu: *spróbuj użyć tego narzędzia, postaraj się użyć więcej farby, postaraj się jeszcze raz ułożyć, używając większych klocków...*).

Co oznacza stwierdzenie „zgodnie z możliwościami”?

Jeżeli polecenie lub zadanie zorganizowane przez nauczyciela będzie dla dziecka atrakcyjne i będzie mieściło się w jego możliwościach (zrozumiale i możliwe do wykonania), to przystąpi do niego z radością tak, aby wykonać to jak najlepiej. Oznacza to, że było ono na miarę możliwości dziecka (dziecko posiada wystarczające kompetencje do jego wykonania). Jednak gdy zadanie jest dla dziecka zbyt trudne, trzeba mu pomóc, powtarzając polecenie (mało słów, więcej gestów), zachęcając ciepłym tonem głosu. Jeśli to nie pomoże, potrzebna jest nauczycielowi trzeźwa ocena sytuacji: zadanie było zbyt trudne (poza możliwościami dziecka), a więc należy zrobić krok wstecz. W ten sposób dziecko powoli będzie się wspinało po drabinie rozwojowej, a nauczyciel będzie osobą rzeczywiście wspierającą.

Kluczowe i szczegółowe umiejętności dzieci na różnych poziomach określają przewidywany efekt oddziaływań edukacyjnych. Przewidywany, ponieważ w rozwoju dziecka nie ma ostatecznych odpowiedzi i bezwzględnej pewności. Program jest więc wskazówką, co rozwijać, jak i po co, bazując na tym, co dziecko faktycznie wie, umie, potrafi. Uwzględniając te kryteria, nauczyciel powinien program potraktować elastycznie, tzn. dobierać treści i cele do konkretnego dziecka lub grupki dzieci o podobnych możliwościach. Przecież to nauczyciel jest prawdziwym autorem realizowanego programu i to on najlepiej wie, jak zorganizować proces wychowawczo-dydaktyczny dla potrzeb konkretnych dzieci, w konkretnych realiach. Jednak zadania i sytuacje edukacyjne zmodyfikowane przez nauczyciela powinny **dać szansę indywidualnego rozwoju każdemu dziecku zgodnie z jego możliwościami**.

IV. Aktywność dzieci – zdobywanie umiejętności na poszczególnych etapach rozwojowych

W podstawie programowej w ramach 15 obszarów ujęte są kluczowe umiejętności, które powinno posiadać dziecko wychodzące z przedszkola. Jakie więc umiejętności powinien mieć typowy 3-, 4-, 5-latek, aby stać się dobrym kandydatem na ucznia?

Program **„Jak po sznurku…”** pokazuje te umiejętności na trzech poziomach. Pozwala to monitorować rozwój dzieci stosownie do ich wieku i możliwości, a także tak zaplanować pracę z dziećmi, aby docenić, ale nie przecenić możliwości każdego dziecka. Ułatwia też zdiagnozowanie aktualnej wiedzy i umiejętności dziecka. Pomaga w przeprowadzaniu okresowych analiz i ocen możliwości rozwojowych dziecka – wyodrębnieniu dzieci z trudnościami i zdolnych. Ułatwia nauczycielowi planowanie pracy. Jest to **szczególnie pomocne w pracy z dziećmi, które swoją edukację przedszkolną rozpoczynają na rok przed pójściem do szkoły**.

Umiejętności dziecka ujęte w podstawie programowej w 15 obszarach zostały zgrupowane w następujące aktywności:

• **Aktywność społeczna**

Obszar 1. Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.

Obszar 2. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku.

Obszar 15. Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.

• **Aktywność umysłowa**

Obszar 3. Wspomaganie rozwoju mowy.
Obszar 4. Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie oraz swojego otoczenia.
Obszar 13. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną.
Obszar 14. Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania.

• **Aktywność artystyczna**

Obszar 7. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem.
Obszar 8. Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec.
Obszar 9. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne.
Obszar 10. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.

• **Aktywność zdrowotna**

Obszar 5. Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.
Obszar 6. Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.

• **Aktywność przyrodnicza**

Obszar 11. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń.
Obszar 12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt.

Aktywność społeczna

Obszar 1: Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
1/1	pierwszy	uważnie słucha dorosłych	• reaguje na polecania nauczyciela (przychodzi na wezwanie, ustawia się w określonym miejscu...) • odczytuje gesty dorosłego • stara się stosować formy grzecznościowe (powitanie, pożegnanie, przeproszenie, podziękowanie)
	drugi	obdarza uwagą drugą osobę, tak, aby zrozumieć, co ona chce przekazać (staje naprzeciw i patrzy w oczy rozmówcy)	• stara się stosować formy grzecznościowe (powitanie, pożegnanie, przeproszenie, podziękowanie, uprzejme zapytanie), wie, kiedy się ich używa • stara się właściwie zinterpretować przekaz niewerbalny • kontroluje zgodność intencji i swojej mimiki (zabawy przed lustrem) • odczytuje intencje wyrażone mimiką (skupienie uwagi na twarzy) zabawy/zagadki pantomimiczne
	trzeci	**obdarza uwagą dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy**	• zna zasady kulturalnego zwracania się do innych • stosuje formy grzecznościowe (powitanie, pożegnanie, przeproszenie, podziękowanie, uprzejme zapytanie) • właściwie interpretuje przekaz niewerbalny • kontroluje własny przekaz niewerbalny

Aktywność społeczna

Obszar 1: Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
1/2	pierwszy	respektuje umowy dotyczące zachowania w przedszkolu (3-4 umowy zawarte w naturalnej sytuacji zaistniałej w grupie sformułowane w języku pozytywnego, pożądanego zachowania)	• widzi związek między zawartymi umowami a pojawiającymi się sytuacjami • stara się zgodnie bawić z innymi dziećmi • respektuje zakaz niszczenia cudzych rzeczy i prac • wie, że inne dzieci też mają prawo do korzystania z tych samych zabawek
	drugi	respektuje umowy dotyczące zachowania w przedszkolu (4-5 umów zawartych w naturalnej sytuacji zaistniałej w grupie sformułowanych w języku pozytywnego, pożądanego zachowania)	• realizuje proste zadania w parach na zasadzie pracy przy sobie (równolegle), podejmuje próby zabaw w zespole • słucha dyżurnych • porządkuje przestrzeń wokół siebie • przestrzega prawa innych do zabawy
	trzeci	**przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych**	• respektuje umowy dotyczące zachowania w przedszkolu (umowy zawarte w naturalnej sytuacji zaistniałej w grupie sformułowane w języku pozytywnego, pożądanego zachowania) • przestrzega norm gwarantujących dobre samopoczucie swoje i innych (czuje się współodpowiedzialny za dobrą atmosferę) • podejmuje próby wspólnego rozwiązywania problemu • utrzymuje porządek wokół siebie, podejmuje prace społecznie użyteczne, hodowlane... • przestrzega prawa innych do zabawy i odpoczynku

Aktywność społeczna

Obszar 1: Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
1/3	pierwszy	zwraca się o pomoc do nauczyciela lub innej znanej osoby dorosłej	• zgłasza nauczycielowi swoje potrzeby • zwraca się do nauczyciela w sytuacjach spornych, trudnych do rozwiązania • wypowiada się, co lubi jeść, pić • próbuje panować nad złością
	drugi	próbuje samodzielnie rozwiązać problem, zgłasza nauczycielowi, jeśli nie potrafi	• rozpoznaje emocje innej osoby poprzez obserwację gestów i wyrazów twarzy • zna podstawowe przepisy ruchu drogowego dotyczące pieszych i stara się ich przestrzegać • informuje innych, że coś mu nie opowiada (np. nie chcę się bawić) • wymaga niewielkiego wsparcia przy ubieraniu się (zapinanie, sznurowanie...)
	trzeci	**w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań**	• dostrzega konsekwencje braku odpowiedzialności w postępowaniu swoim i innych • rozumie znaczenie uczciwości (krytycznie odnosi się do kłamstwa, zabierania cudzych rzeczy...) • dąży do kompromisu w sytuacjach konfliktowych • podejmuje próby radzenia sobie w sytuacjach odrzucenia przez rówieśników podczas zabawy • rozpoznaje emocje innej osoby poprzez obserwację gestów i wyrazów twarzy • zna i przestrzega podstawowych przepisów ruchu drogowego dotyczących pieszych • samodzielnie się ubiera, wymaga niewielkiego wsparcia podczas sznurowania

Aktywność społeczna

Obszar 1: Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
1/4	pierwszy	dostrzega różnice w wyglądzie kolegów	• odczuwa przyjemność z pomagania innym w prostych, codziennych czynnościach • z pomocą nauczycielki deklamuje wiersze, śpiewa piosenki dotyczące schematu twarzy i całego ciała
	drugi	naśladując prawidłowe zachowania dorosłych zwraca się z szacunkiem do innych dostrzega różnorodność wśród ludzi	• zna proste wiersze/piosenki dotyczące schematu twarzy i całego ciała • bawi się figurkami, ustawiając poszczególne części ciała w odpowiedniej pozie (np. ręce w górze, lewa noga uniesiona) • dostrzega różnice w wyglądzie kolegów (kolor włosów, ubiór...)
	trzeci	**wie, że nie należy chwalić się zamożnością i nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydzać i szykanować innych**	• okazuje szacunek innym • szanuje różnorodność wśród ludzi • stara się traktować potrzeby własne na równi z potrzebami innych członków grupy • dostrzega i szanuje odmienność innych (dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych) • szanuje wytwory pracy innych • wie, że ludzie (dzieci w przedszkolach w innych krajach) mówią różnymi językami

Aktywność społeczna

Obszar 1: Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
1/5	pierwszy	zna imię, nazwisko i wiek	• pamięta nazwę swojej miejscowości • określa wiek i własną płeć (jestem chłopcem/jestem dziewczynką) • zna imiona członków najbliższej rodziny • udziela prostych informacji tylko osobom, które zna
	drugi	zna imię i nazwisko określa własną płeć	• pamięta adres (miejscowość, ulica) • określa wiek i własną płeć (jestem chłopcem/jestem dziewczynką) • odczuwa przynależność do rodziny, zna imiona jej członków • wykonuje proste rodzinne drzewo genealogiczne
	trzeci	**umie się przedstawić: podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje**	• dokonuje autoprezentacji • zna adres (miejscowość, ulica, numer domu i mieszkania) • podaje imię i nazwisko, określa własną płeć (jestem chłopcem/jestem dziewczynką) • wie, że jest członkiem rodziny, zna imiona i relacje rodzinne członków rodziny • wykonuje rodzinne drzewo genealogiczne, określając dalszych członków rodziny • podaje informacje o sobie i rodzinie tylko osobom, które zna i którym ufa

Aktywność społeczna

Obszar 2: Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
2/1	pierwszy	samodzielnie myje i wyciera ręce i twarz	• myje ręce po wyjściu z toalety i po powrocie z podwórka/spaceru na polecenie dorosłego • podejmuje próby mycia zębów, naśladując nauczycielkę • stosuje się do instrukcji słownej podawanej podczas mycia rąk przez nauczycielkę (podwinięcie rękawów, odkręcenie kranu, zmoczenie rąk, namydlenie, mycie przez pocieranie, spłukanie mydła, zakręcenie wody, strzepanie rąk, wytarcie, odwieszenie ręcznika) • podejmuje samodzielne próby mycia rąk ze stosowaniem kolejnych etapów
	drugi	samodzielnie myje ręce i twarz, stosując właściwą kolejność czynności (zdejmuje i odwiesza ręcznik)	• stara się pamiętać o myciu rąk po wyjściu z toalety i po powrocie z podwórka/spaceru • myje zęby – stara się pamiętać o kolejnych etapach • odkodowuje instrukcję z piktogramów w łazience jako podpowiedź kolejnych etapów mycia rąk (podwinięcie rękawów, odkręcenie kranu, zmoczenie rąk, namydlenie, mycie przez pocieranie, spłukanie mydła, zakręcenie wody, strzepanie rąk, wytarcie, odwieszenie ręcznika)
	trzeci	**umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby**	• dba o czystość osobistą i estetykę wyglądu • korzysta samodzielnie z urządzeń sanitarnych • korzysta wyłącznie ze swoich przyborów toaletowych • myje ręce po wyjściu z toalety, po powrocie z podwórka, czesze się, porządkuje ubiór... • systematycznie myje zęby • stosuje instrukcję z piktogramów w łazience jako podpowiedź kolejnych etapów (podwinięcie rękawów, odkręcenie kranu, zmoczenie rąk, namydlenie, mycie przez pocieranie, spłukanie mydła, zakręcenie wody, strzepanie rąk, wytarcie, odwieszenie ręcznika)

Aktywność społeczna

Obszar 2: Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
2/2	pierwszy	poprawnie siedzi przy stole, je samodzielnie, używając sztućców (łyżka, widelec)	• stara się nie mówić z pełnymi ustami • stara się stosować formy grzecznościowe (dziękuję, proszę) • po skończonym posiłku używa serwetek
	drugi	poprawnie siedzi przy stole, je samodzielnie, używając sztućców (łyżka, widelec), prawidłowo trzyma kubek	• samodzielnie pije i je, korzystając ze sztućców • unika mówienia z pełnymi ustami • samodzielnie myje twarz i ręce • stosuje formy grzecznościowe: dziękuję, proszę
	trzeci	**właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie**	• przestrzega zasad kulturalnego zachowania się przy stole • prawidłowo posługuje się sztućcami (łyżka, widelec, nóż) • samodzielnie je i pije, korzystając ze sztućców • samodzielnie myje się (twarz i ręce) i ubiera • nakrywa stół do posiłków, sprząta po jedzeniu • prowadzi cichą konwersację przy stole, stara się nie mówić z pełnymi ustami • samorzutnie stosuje formy grzecznościowe: dziękuję, proszę, przepraszam...

Aktywność społeczna

Obszar 2: Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
2/3	pierwszy	sygnalizuje potrzeby fizjologiczne	• stara się samodzielnie zdjąć niektóre części garderoby (wymaga wsparcia przy rozpinaniu i zapinaniu zamków, zatrzasków, guzików)
	drugi	dziecko stara się samodzielnie korzystać z toalety zgodnie z jego płcią	• przestrzega kolejnych etapów/czynności (zdejmowanie bielizny, załatwianie się, korzystanie z papieru toaletowego, wkładanie bielizny, spuszczanie wody, mycie, wycieranie rąk) • wymaga niewielkiego wsparcia przy zdejmowaniu i zapinaniu niektórych części garderoby
	trzeci	**samodzielnie korzysta z toalety**	• samodzielnie korzysta z toalety zgodnie z jego płcią • kontroluje potrzeby fizjologiczne • pamięta o ewentualnym załatwieniu potrzeb fizjologicznych przed wyjściem na dwór • przestrzega kolejnych etapów/czynności (zdejmowanie bielizny, załatwianie się, korzystanie z papieru toaletowego, wkładanie bielizny, spuszczanie wody, mycie, wycieranie rąk)

Aktywność społeczna

Obszar 2: Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
2/4	pierwszy	wkłada i zdejmuje garderobę z pomocą innych	• samodzielnie wkłada i zdejmuje część garderoby w szatni • rozbiera się i ubiera do zajęć ruchowych, leżakowania... z pomocą nauczyciela • dostrzega konieczność zachowania odpowiedniej kolejności wkładania odzieży i butów • zapina i rozpina guziki, „rzepy", zamki... z pomocą nauczyciela
	drugi	samodzielnie wkłada i zdejmuje garderobę	• samodzielnie wkłada i zdejmuje garderobę w szatni • samodzielnie rozbiera się i ubiera do zajęć ruchowych, leżakowania... • rozumie konieczność zachowania odpowiedniej kolejności wkładania odzieży i butów • zapina i rozpina guziki, „rzepy", zamki... ze sporadyczną pomocą dorosłego • odczytuje prostą instrukcję z piktogramów w szatni (schematyczne rysunki pokazujące kolejność wkładania ubrań)
	trzeci	**samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o osobiste rzeczy i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież**	• samodzielnie wkłada, zdejmuje i układa garderobę, utrzymuje ją w odpowiednim ładzie i porządku (w szatni samodzielnie rozbiera się i ubiera do zajęć ruchowych, składa ubrania) • przestrzega odpowiedniej kolejności wkładania odzieży i butów • zapina i rozpina guziki, „rzepy", zamki... • odczytuje i stosuje w praktyce prostą instrukcję z piktogramów w szatni

Aktywność społeczna

Obszar 2: Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
2/5	pierwszy	sprząta miejsce zabawy, asystuje przy przygotowaniu i porządkowaniu miejsca działania	• stara się porządkować przestrzeń wokół siebie • stara się ułożyć garderobę w szatni, przy trudniejszych czynnościach asystuje dorosłym • stara się uczestniczyć (naśladując nauczyciela lub starszych kolegów) w przygotowaniach i porządkowaniu miejsca pracy (np. przybory i materiały do działań plastycznych, klocki do zabaw konstrukcyjnych)
	drugi	przygotowuje i uprząta miejsce zabawy, przygotowuje i porządkuje swoje miejsce pracy	• stara się ułożyć garderobę w szatni • przygotowuje i porządkuje miejsce pracy (np. przybory i materiały do działań plastycznych) • odkłada zabawki na miejsce (w razie potrzeby demontuje wykonane konstrukcje)
	trzeci	**utrzymuje porządek w swoim otoczeniu**	• przygotowuje i porządkuje miejsce zabawy i pracy w przedszkolu i domu • szanuje zabawki, odkłada je na ustalone miejsce • utrzymuje porządek na półkach/szafkach indywidualnych, w piaskownicy, kącikach zabaw, we własnym domu... • planuje działania, uwzględnia przygotowanie i uprzątnięcie miejsca pracy/zabawy • czuje się współodpowiedzialny za estetykę sali

Aktywność społeczna

Obszar 15: Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
15/1	pierwszy	podaje swoje imię i nazwisko, zna imiona najbliższych członków rodziny	• podaje podstawowe dane o sobie • podaje nazwy członków najbliższej rodziny (rodzice, rodzeństwo) wraz z imieniem • opisuje rodzeństwo (podaje płeć, określa duży – mały) • podaje imię ulubionego kolegi
	drugi	podaje swoje imię i nazwisko, podaje nazwy członków rodziny	• wie, że są imiona żeńskie i męskie • podaje nazwy członków rodziny (rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, ciocie, wujkowie) wraz z imieniem • opisuje rodzeństwo (jest małe, chodzi do przedszkola, do szkoły) • podaje imię i nazwisko ulubionego kolegi • opowiada prostymi zdaniami o pracy rodziców • przekazuje rodzicom informacje podane przez nauczyciela
	trzeci	**wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują**	• podaje informacje o sobie i bliskich osobom, które zna • zna imiona i nazwiska swoje i członków rodziny • określa funkcję i zajęcia członków rodziny • integruje się z grupą poprzez zabawy, tańce (wykorzystanie elementów pedagogiki zabawy, „Ruchu rozwijającego" V. Sherborne) • wie, czym zajmują się rodzice i rodzeństwo (wypowiada się na temat pracy rodziców, potrafi zilustrować ruchem, opowiada o rodzeństwie...) • przypisuje imiona żeńskie i męskie stosownie do płci • podaje nazwy i imiona członków rodziny (rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, ciocie, wujkowie), opowiada o ich zajęciach zawodowych i hobby • wypowiada się na temat rodzeństwa (imię, wiek, zajęcia, ulubione zabawy...) • opowiada o ulubionym koledze • włącza członków rodziny w rodzinne spotkania przedszkolne, wykonuje dla nich upominki

Aktywność społeczna

Obszar 15: Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
15/2	pierwszy	potrafi wskazać miejsce, w którym mieszka	• rozpoznaje otoczenie, budynek, mieszkanie, w którym mieszka (z niewielkiej odległości) • rozmawia z osobami, które zna • odgrywa określone role w zabawach tematycznych • przypisuje charakterystyczne rekwizyty do znanych zawodów (strażak, policjant...) • wykorzystuje w zabawie charakterystyczne rekwizyty i wiedzę na temat pracy w znanych zawodach
	drugi	zna swój adres – miejscowość i ulicę, potrafi opowiedzieć o pracy niektórych pracowników przedszkola	• zna miejscowość i ulicę, przy której mieszka • rozumie, że informacje o sobie i bliskich może podać osobom, które zna • odgrywa określone role w zabawach tematycznych • rozpoznaje i nazywa charakterystyczne zawody (w tym zawody z najbliższego otoczenia) • wykorzystuje w zabawie charakterystyczne rekwizyty i wiedzę na temat pracy w znanych zawodach
	trzeci	**zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka**	• zna swój adres – miejscowość i ulicę numer domu i mieszkania • opowiada o pracy pracowników przedszkola, służb komunalnych i ratunkowych i przydatności ich pracy • opowiada o swoim domu i jego mieszkańcach • opowiada o tradycjach rodzinnych • zna i posługuje się nazwą własnej miejscowości, potrafi podać nazwę charakterystycznych budynków i kilku instytucji publicznych • rozpoznaje herb miasta • podejmuje i odgrywa określone role w zabawach tematycznych • rozpoznaje i nazywa charakterystyczne zawody (na podstawie bezpośrednich obserwacji, ilustracji, zdjęć, fragmentów filmów...) • wykorzystuje w zabawie rekwizyty i wiedzę na temat pracy w znanych zawodach, wyraża podziw dla pracy ratowników (lekarz, strażak, policjant...)

Aktywność społeczna

Obszar 15: Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
15/3	pierwszy	zna nazwę miejscowości, w której mieszka	• uczestniczy w poznawaniu przedszkola, jego pracowników i kolegów z innych grup • stara się zapamiętać imiona nauczycielek, pracowników obsługi i dzieci ze swojej grupy • rozpoznaje najbliższą okolicę przedszkola
	drugi	zna nazwę kraju i własną narodowość	• zna swoją narodowość • podaje nazwę swojego kraju • wie, że Warszawa jest stolicą Polski • zna nazwy innych miejscowości (w tym kilku dużych miast)
	trzeci	**wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa**	• wie, że jest Polakiem (w przypadku dziecka innej narodowości potrafi ją określić) • podaje najważniejsze informacje związane z przynależnością narodową • podaje nazwę stolicy kraju • podaje charakterystyczne budowle i związane z nimi historie, legendy... • podaje charakterystyczne cechy swojego regionu • podaje informacje dotyczące swojej miejscowości (potrafi opisać położenie: *w górach, nad morzem, nad rzeką, nad jeziorem, w pobliżu...*)

Aktywność społeczna

Obszar 15: Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
15/4	pierwszy	rozpoznaje godło i flagę Polski	• odnajduje flagę Polski na budynkach i w innych udekorowanych nią miejscach • podaje nazwy kolorów flagi polskiej • wskazuje symbole polskości w pomieszczeniach przedszkolnych (flaga, godło)
	drugi	wymienia symbole narodowe (krótko opisuje)	• rozpoznaje godło, wie, co przedstawia • opisuje flagę Polski • wie, w jakim regionie mieszka (podaje nazwę) • rozpoznaje polski hymn • wie, że jest Unia Europejska
	trzeci	**nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej**	• rozpoznaje i nazywa symbole Polski i Unii Europejskiej • rozpoznaje hymn, godło, flagę (Polski i Unii Europejskiej), potrafi je opisać • śpiewa fragment hymnu • przyjmuje właściwą postawę podczas słuchania hymnu • wie, że należy odnosić się z szacunkiem do symboli narodowych

Aktywność społeczna

Obszar 15: Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
15/5	pierwszy	wie, że ma prawa i obowiązki w grupie	• uczestniczy w tworzeniu „żywego” kodeksu grupy na podstawie różnych zajść • widzi związek przestrzegania lub nieprzestrzegania zasad z sytuacjami w grupie • wie, że nie można nikogo krzywdzić
	drugi	aktywnie współdziała przy tworzeniu zasad postępowania w grupie, rozumie znaczenie praw i obowiązków wynikających z nich	• współtworzy „żywy” kodeks na podstawie różnych zajść w grupie tak, aby tworzone zasady były zrozumiałe i pozwalały na ich zastosowanie w podobnych sytuacjach w grupie • dostrzega znaczenie prawdy w relacjach z rówieśnikami • rozumie, że nie można nikogo krzywdzić
	trzeci	**wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa**	• okazuje właściwy szacunek dorosłym i rówieśnikom • współtworzy zasady postępowania w grupie • współtworzy „żywy” kodeks na podstawie różnych zajść w grupie • sprawdza (analizuje), czy zasady są zrozumiałe i pozwalają na ich zastosowanie w podobnych sytuacjach w grupie • rozumie i respektuje prawa i obowiązki wynikające z bycia przedszkolakiem • stara się rozumieć pojęcie i wartość godności • pomaga innym kolegom • okazuje szacunek osobom starszym i niepełnosprawnym (chętnie pomaga, respektuje prawo innych do odpoczynku...)

Aktywność umysłowa

Obszar 3: Wspomaganie rozwoju mowy

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
3/1	pierwszy	wypowiada się w prosty sposób w kręgu bezpośrednio wykonywanych czynności oraz przedmiotów i osób, z którymi pozostaje w bezpośrednim kontakcie	• mówi, starając się utrzymać kontakt wzrokowy z rozmówcą • zadaje pytania typu: „co robisz?”, „co to?”, „po co?”, „do czego?...” • zadaje pytania związane z obecną sytuacją • odpowiada na pytania jednym, dwoma słowami (czasem krótkimi zdaniami) • określa cechę przedmiotu (stara się używać prawidłowych form gramatycznych, chętnie poprawia błędy)
	drugi	spontanicznie wypowiada się na temat własnych przeżyć, odpowiada na pytania krótkimi zdaniami	• zwraca twarz do rozmówcy • mówi, patrząc w oczy • zadaje pytania typu „dlaczego?” • opisuje cechy przedmiotów (stara się używać prawidłowych form gramatycznych, chętnie poprawia błędy) • chętnie dzieli się spostrzeżeniami • zaczyna wymawiać ze złączonymi zębami głoski: „s”, „c”, „z”, „dz”, nadając im twarde brzmienie
	trzeci	**zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym**	• w rozmowie zwraca się bezpośrednio do rozmówcy • w logiczny sposób przedstawia przebieg wydarzeń • używa wszystkich części mowy w prawidłowej formie (potrafi dostrzec błąd i poprawić) • obdarza uwagą inne osoby wypowiadające się • spontanicznie wypowiada się w dłuższej formie (kilka zdań) na temat własnych przeżyć, używając poprawnych zwrotów, stosuje spójniki, liczebniki i przysłówki • zadaje pytania w celu uporządkowania rzeczywistości lub lepszego zrozumienia otaczających zjawisk

3/1	**trzeci**		• odpowiada na pytania pełnymi zdaniami • opisuje, określając cechy przedmiotów, używa prawidłowych form gramatycznych; prawidłowo używa wyrażeń przyimkowych („w”, „na”, „pod”, „przed”, „za”, „obok”), form czasownikowych (poprawia nieliczne błędy) • wypowiada się o bezpośrednio wykonywanych czynnościach, przedmiotach i osobach • odnosi się do przeszłości i przyszłości (prawidłowo formułuje wypowiedzi w czasie przeszłym i przyszłym) • dzieli się spostrzeżeniami, wyciąga proste wnioski i uzasadnia je • zaczyna artykułować głoski: „r”, „sz”, „cz”, „ż”, „dż”

Aktywność umysłowa

Obszar 3: Wspomaganie rozwoju mowy

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
3/2	pierwszy	głośno komentuje to, co aktualnie robi, formułuje proste zdania, w kontaktach z innymi stara się mówić umiarkowanym głosem	• używa szeptu, np. podczas usypiania lalki • stosuje umiarkowany głos podczas wypowiadania rymowanek i wierszy • stosuje za przykładem nauczycielki zróżnicowana intonację, naśladuje głosy bohaterów opowiadań, bajek (np. niski/gruby – miś, wysoki/cienki – myszka) • wykonuje ćwiczenia oddechowe (np. wprawia w ruch drobne przedmioty za pomocą dmuchania) • odtwarza krótkie wiersze i rymowanki
	drugi	formułuje proste zdania, mówi umiarkowanym głosem w kontaktach z innymi	• mówi szeptem (np. usypianie lalki) i głośno (np. deklamowanie wiersza) w zależności od sytuacji • stosuje zróżnicowaną intonację, naśladuje głosy bohaterów opowiadań, bajek (np. niski/gruby – miś, wysoki/cienki – myszka) • bawi się oddechem – poznaje siłę wydychanego powietrza • odtwarza krótkie wiersze i rymowanki
	trzeci	**mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji**	• spontanicznie formułuje dłuższą, spójną wypowiedź na dowolny temat • wypowiada się bez lęku na forum grupy (umiarkowanym głosem) • wykazuje się aktywnością werbalną w rożnych sytuacjach społecznych • wyraźnie artykułuje dźwięki i intonację podczas różnego typu wypowiedzi • eksperymentuje z głosem; potrafi mówić szeptem oraz głośno w zależności od sytuacji • formułuje wypowiedzi (zakazy, nakazy, pytania, prośby) • stosuje zróżnicowana intonację – naśladuje głosy bohaterów opowiadań, bajek • zapamiętuje i odtwarza dłuższe wiersze i rymowanki • eksperymentuje z oddechem (zabawy wprawiające w ruch różne przedmioty)

Aktywność umysłowa

Obszar 3: Wspomaganie rozwoju mowy

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
3/3	pierwszy	potrafi odpowiedzieć na proste pytania bezpośrednio związane z wysłuchanym tekstem	• utrzymuje kontakt słuchowy i wzrokowy z osobą mówiącą • odpowiada, zapytany przez nauczycielkę, czy rozumie polecenie • słucha krótkich wypowiedzi nauczycielki, stara się nie przerywać • zadaje proste pytania dotyczące zjawisk i ludzi z najbliższego otoczenia • mówi prostymi zdaniami • słucha krótkich bajek i opowiadań
	drugi	zadaje proste pytania dotyczące zjawisk i ludzi z najbliższego otoczenia	• utrzymuje kontakt słuchowy i wzrokowy z osobą mówiącą • zgadza się lub nie z osobą mówiącą • zapytany przez nauczycielkę powtarza krótkie polecenie • słucha wypowiedzi nauczycielki, stara się nie przerywać • pyta: „jak to powiedzieć?", „jak się mówi?" – próbuje poprawić swoją wypowiedź • próbuje formułować rozwinięte zdania • słucha krótkich bajek i opowiadań • odpowiada na pytania bezpośrednio związane z wysłuchanym tekstem
	trzeci	**uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach**	• słucha wypowiedzi innych bez przerywania im • zadaje pytania dotyczące niezrozumiałych zjawisk i ludzi z najbliższego otoczenia i innych docierających do niego informacji • słucha bajek i opowiadań z przekazu bezpośredniego lub odtwarzanych z różnych nośników (płyty, kasety...) • utrzymuje kontakt słuchowy i wzrokowy z osobą mówiącą (nauczycielka, kolega) • wypowiada własne opinie na określony temat • uważnie słucha i potrafi powtórzyć polecenie (czytelne polecenie do 5-6 słów) • pyta o znaczenie niezrozumiałych słów

3/3	**trzeci**		• pyta o związki między osobami, rzeczami, zjawiskami: „dlaczego?”, „po co?”, „jak to zrobić?” • samorzutnie stosuje w zabawie rymowanki i wyliczanki, układa własne • tworzy słowne łańcuchy skojarzeniowe • stara się rozszyfrować sens prostych powiedzonek, idiomów i przysłów • potrafi odpowiedzieć na pytania związane z wysłuchanym tekstem (zdarzenia i przeżycia bohaterów)

Aktywność umysłowa

Obszar 3: Wspomaganie rozwoju mowy

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
3/4	pierwszy	w prosty sposób informuje o swoich potrzebach	• w prosty sposób (jedno, dwa słowa lub krótkie zdanie) informuje o swoich potrzebach
	drugi	używa prostych zdań do zakomunikowania własnej decyzji	• próbuje używać argumentów przemawiających za podjęciem decyzji • szuka sposobów pomocy bohaterom bajek, opowiadań, którzy tego potrzebują
	trzeci	**w zrozumiały sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach**	• rozumie proste i złożone polecenia, pytania • komunikuje własne potrzeby i decyzje w sposób zrozumiały dla innych • reaguje na bardziej złożone polecenia słowne (jednakże lepiej, jeśli podkreślone są gestem) • szuka rozwiązań dla bohaterów opowiadań i bajek, które pomogą im w trudnej sytuacji • zgłasza problem nauczycielowi w sytuacji konfliktowej

Aktywność umysłowa

Obszar 4: Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie oraz swojego otoczenia

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
4/1	pierwszy	wykorzystuje osobiste doświadczenia do przewidywania przyszłości	• manewruje przedmiotami i obserwuje wynik swoich działań • obserwuje i naśladuje działania innych • bada skutki czynności (porozrzucanie zabawek sprawia, że nie ma miejsca na zabawę), próbuje zrozumieć proste zależności • dostrzega skutki własnych czynności manipulacyjnych • próbuje dostrzegać różnicę w możliwości powtarzania czynności i braku takiej możliwości (zmiany odwracalne i nieodwracalne)
	drugi	łączy czynność ze skutkiem, ustala, w jakiej kolejności co trzeba zrobić, aby osiągnąć cel	• podczas czynności manipulacyjnych używa przedmiotów, które pomogą zrozumieć skutki działania (dotyczy to przedmiotów i ludzi), próbuje stosować zamienniki wizualne (np. figury geometryczne, paski papieru, koraliki...) • formułuje proste wnioski • buduje z klocków, wyróżnia kolejne etapy pracy • wykonuje proste doświadczenia (manipulacje), aby potwierdzić własny tok myślenia
	trzeci	**przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach)**	• planuje i przedstawia plan łączący czynność ze skutkiem • ustala, w jakiej kolejności co trzeba zrobić, aby osiągnąć cel • sprawdza prawidłowość założenia • działa celowo, aby osiągnąć pożądany efekt • rozróżnia, które działania są odwracalne, a które nie • przewiduje skutki znacznej części wykonywanych przez siebie działań • przeprowadza symulacje typu „czy wiadukt jest wystarczająco wysoki dla ciężarówek?” • znajduje błędy w obrazkach przedmiotów codziennego użytku • chętnie eksperymentuje i wyciąga wnioski

Aktywność umysłowa

Obszar 4: Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie oraz swojego otoczenia

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
4/2	pierwszy	grupuje przedmioty ze względu na przynależność niezależnie od innych czynników (np. te same figury raz są grupowane wg kształtu, a innym razem wg koloru)	• rozpoznaje i nazywa przedmioty przedstawione na obrazkach (ilustracje codziennych przedmiotów) • porównuje, zauważając wyraźne różnice • układa 3 przedmioty zgodnie z wielkością • rozpoznaje figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt) poprzez wzrok i dotyk jednocześnie (normy sensoryczne) • w sensowny sposób przyporządkowuje przedmioty do miejsc ich przechowywania • porównuje kształt z konturem • dobiera identyczne obiekty – pary identyczne
	drugi	ogląda i porównuje obiekty – dostrzega różnice i podobieństwa, grupuje obiekty i uzasadnia, dlaczego powinny być razem, dlaczego pasują do siebie (pary funkcjonalne)	• rozpoznaje kolory, dobiera kolory do normy, rozpoznaje odcienie • układa modele przedmiotów z kształtów geometrycznych (trzy elementy, np. prostokąty) • grupuje przedmioty wg dwóch cech (np. kolor i kształt) • porównuje i przyporządkowuje rozmiary (4-5 trójwymiarowych przedmiotów, np. filiżanki i talerzyki) • rozpoznaje kształty geometryczne, klasyfikuje wg podanego kryterium • grupuje (rozdziela na kupki) przedmioty ze względu na przynależność (do kogo należą) lub miejsce ich przechowywania
	trzeci	**grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu:**	• grupuje przedmioty ze względu na określone kryterium (np. kolor, kształt, wielkość, grubość, szerokość) • układa modele przedmiotów z kształtów geometrycznych, • używa symboli do przedstawienia rzeczywistych przedmiotów

4/2	**trzeci**	**to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne**	• ogląda i porównuje obiekty – dostrzega różnice i podobieństwa, wzrokowo ocenia wielkość • rozumie zależność opartą na logicznych powiązaniach, wyjaśnia wzajemne relacje • rozpoznaje wiele kolorów (np. tęczy), dobiera kolory, dostrzega różnice w odcieniach • dopasowuje przedmioty o tym samym lub zbliżonym kolorze do innego przedmiotu (wzorca) • rozpoznaje i nazywa przedmioty służące do pracy ludziom znanych zawodów, podaje ich zastosowanie • porównuje i przyporządkowuje rozmiary 5-6 trójwymiarowych przedmiotów, np. domki odpowiedniej wielkości dla odpowiedniej wielkości zwierząt • rozpoznaje kształty geometryczne i klasyfikuje wg podanego kryterium, potrafi jednocześnie zastosować 2-3 kryteria • grupuje obiekty i uzasadnia, dlaczego powinny być razem, dlaczego pasują do siebie, tworzy „łańcuszki” • nazywa różne przedmioty funkcjonujące w świecie rzeczywistym na podstawie szkicu • przekształca zarys w obrazek – przedmiot

Aktywność umysłowa

Obszar 4: Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie oraz swojego otoczenia

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
4/3	pierwszy	respektuje kolejność wykony-wania prostych czynności (np. etapy mycia rąk)	• bada „zmiany", analizuje poprzez działanie, próbuje ustalić zgodnie z procedurą: jeżeli..., to... • próbuje konstruować sensowną wypowiedź, np. kończy rozpoczęte przez nauczycielkę zdanie • układa historyjkę obrazkową z 3-4 obrazków • dostrzega związki przyczynowo-skutkowe, potrafi o nich powiedzieć prostymi zdaniami
	drugi	bada, przewiduje zmiany, ustala, które są odwracalne, a które nie, korzysta ze zgromadzonej wiedzy o związkach przyczynowo--skutkowych	• konstruuje sensowną wypowiedź, np. kończy rozpoczęte przez nauczycielkę zdanie „idę ulicą i widzę..." • respektuje kolejność wykonywanych czynności w seriach (np. zjeść, wytrzeć usta serwetką, wstać, wsuwając krzesło) • układa historyjkę obrazkową (co najmniej z czterech obrazków) – podaje związki między obrazkami, ustala przebieg akcji • przewiduje niektóre skutki, używając zwrotu: jeżeli..., to...
	trzeci	**stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć**	• wie, które zmiany są odwracalne, a które nie, rozumienie konsekwencje nieodwracalności (np. zburzona wieża z klocków, stłuczony kubek) • podaje skutki zachowań z własnego doświadczenia, próbuje analizować przyczyny • przewiduje skutki, używając zwrotu: jeżeli..., to... – konstruuje sensowną wypowiedź • przewiduje niektóre prawdopodobne zdarzenia (podaje prawdopodobne zakończenie historii/zdarzenia)

4/3	**trzeci**		• rozumie istotę przeciwieństw • podaje kolejność wykonywanych czynności w seriach przed ich wykonaniem (np. zjeść, wytrzeć usta serwetką, wstać, wsuwając krzesło) • układa historyjkę obrazkową (5-6 obrazków) – podaje związki między obrazkami, ustala przebieg akcji, tworzy tytuł do każdego obrazka • korzysta ze zgromadzonej wiedzy o związkach przyczynowo-skutkowych w codziennych sytuacjach • potrafi przewidzieć konsekwencje złego zachowania (popchnięcie kolegi)

Aktywność umysłowa

Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/1	pierwszy	liczy przedmioty rytmicznie, wskazuje i wymienia liczebniki, które nauczycielka podpowiada (naśladuje nauczycielkę)	• wyodrębnia przedmioty do policzenia (powinny być ustawione w rzędzie lub szeregu) • wskazuje kolejno przedmioty palcem, używa liczebników jako zastępczych nazw przedmiotów • wskazuje jeden przedmiot – podaje jeden liczebnik (może wskazać ten sam liczebnik dwa razy) • licząc, podaje nazwy liczebników (może mylić liczebniki, ale nie może mieszać ich nazw z cechami liczonych obiektów) • szacuje ilość na oko (dużo/mało, pięć, dwa)
	drugi	próbuje ustalić ilość (liczy palce i próbuje liczyć na palcach)	• wyodrębnia obiekty do policzenia (ustawia w rzędzie lub szeregu) • liczy, wskazując kolejno przedmioty palcem, używa liczebników jako zastępczych nazw przedmiotów (nauczycielka podpowiada) • szacuje, ile może być obiektów (ważne, aby podało liczebnik, a nie to, czy podaje właściwy) • liczy przedmioty, zakrywa, pokazuje na palcach
	trzeci	**liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego**	• stosuje liczebniki główne i porządkowe • dostrzega rolę ostatniego liczebnika • liczy, wskazując kolejno przedmioty (podejmuje próby liczenia od końca, zwracając uwagę na to, że wynik będzie taki sam) • liczy znikające obiekty • odróżnia liczenie błędne od poprawnego • wyodrębnia obiekty do policzenia • szacuje liczbę zgromadzonych przedmiotów (do 5 przedmiotów) • liczy przedmioty w uporządkowanym ułożeniu, np. ułożone rzędem (stara się uniknąć liczenia: dwa, trzy razy tego samego obiektu) • dostrzega rytm dziesiątkowy • podejmuje próby ustalenia liczby różnych przedmiotów ze względu na wspólne przeznaczenie • liczy przedmioty, zakrywa, pokazuje na palcach, zastępuje obiekty patyczkami, guzikami

Aktywność umysłowa			Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną
Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/2	pierwszy	dokłada i odbiera przedmioty, naśladując gesty nauczycielki	• wykonuje operacje: liczy przedmioty rytmicznie, wskazuje palcem i wymienia liczebniki (naśladuje nauczycielkę) • naśladuje zachowania nauczycielki (gestu dokładania i gestu odsuwania) w przeliczaniu po dosunięciu i odsunięciu różnych obiektów ustawionych w szeregu
	drugi	ustala wyniki dokładania i odbierania z pomocą nauczycielki	• dokłada i odbiera przedmioty, liczy, ile jest po zmianie, korzysta z podpowiedzi nauczycielki • działa na modelach – dostrzega podstawowe relacje matematyczne • dodaje i odejmuje na zbiorze zastępczym (np. na palcach)
	trzeci	**wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach**	• dodaje i odejmuje na zbiorze zastępczym, np. sumowanie kropek na dwóch kostkach • dodaje przez wkładanie przedmiotów do pudełka, dokłada i pyta, ile jest razem (przeliczanie na palcach) • odejmuje włożone wspólnie przedmioty, przelicza na palcach i innych zamiennikach (ile zostało?)

Aktywność umysłowa

Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/3	pierwszy	wymienia jeden do jednego, naśladuje liczenie nauczycielki, powtarza po niej liczebniki porządkowe	• przyporządkowuje jeden do jednego • ustala: tyle..., ile • wymienia, np. klocek za ciastko, inne... • liczy z nauczycielką, np. pierwszy zajączek, drugi...
	drugi	tworzy porównania na dwa sposoby: przez dodanie brakującego elementu lub usunięcie nadmiernego	• rozdaje przedmioty wg umowy: każdemu tyle samo • wykorzystuje zależność „jeden do jednego" podczas dopasowywania dwóch zestawów przedmiotów (np. filiżanki i spodeczki) • porównując liczebność dwóch zbiorów, dostawia lub zabiera, tworzy podwaliny do rozumienia pojęć „mniej niż", „więcej niż", „tyle samo" • stara się podać miejsce liczebnika (potrzebuje pomocy nauczycielki w prawidłowym nazywaniu liczebników porządkowych)
	trzeci	**ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi**	• określa liczbę elementów zbioru i określa liczebność (np. rozdziela przedmioty wg umowy: każdy ma dostać tyle samo) • rozumie, że dwa zbiory są równoliczne (ignoruje inne cechy, np. wielkość) • używa zbiorów zastępczych (substytutów) do przeliczania, łączy elementy z zamiennikami wizualnymi • porównuje liczbę elementów, ustalając, czego jest więcej/mniej • wymienia jeden za jeden, jeden za dwa, dwa za jeden (według umowy, np. w zabawie w sklep) • ustala równoliczność, wykonując polecenie „weź tyle, ile..." • ustala, czy w zbiorze jest stała liczba elementów (przelicza, rozsuwa i skupia elementy, zasłania, analizuje, czy po każdej z tych operacji jest ta sama liczba elementów, ponownie liczy) • ustala liczebność w naturalnych sytuacjach, np. podaje, czy jest tylu chłopców, ile jest dziewczynek, czy więcej • liczy, dostrzega regularność • ustala, który to element z kolei

Aktywność umysłowa

Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/4	pierwszy	wyróżnia i nazywa części ciała (ręka, noga, głowa, brzuch, plecy) wyróżnia i nazywa części głowy	• nazywa i wskazuje części ciała innych osób, miśków lub lalek • ustala z pomocą dorosłego, co jest nad głową, pod nogami, przed nim, za nim, obok, blisko • rozumie i korzysta ze zwrotów: u góry (nad głową), na dole (pod nogami) • porusza się we wskazanym kierunku: (wzmocnionym gestem) do przodu i do tyłu
	drugi	świadomie określa kierunek góra-dół	• wyróżnia i nazywa części ciała, przeglądając się w lustrze • porozumiewa się, określając położenie przedmiotów, które znajdują się wokół dziecka • układa przedmioty wokół siebie zgodnie z poleceniem • określa odległość za pomocą słów: daleko, blisko • próbuje dostrzec punkt widzenia innej osoby (np. ogląda samochód z czterech stron)
	trzeci	**rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów**	• nazywa części ciała, wyprowadzając kierunki od osi ciała • określa położenie przedmiotów względem siebie • określa położenie przedmiotów w przestrzeni: „na”, „pod”, „za”, „obok”, „za mną”, „przede mną”, „do przodu”, „do tyłu” • zna schemat ciała innej osoby • wytycza kierunki od osi ciała drugiej osoby • przyjmuje punkt widzenia drugiej osoby (co widzi inna osoba w różnych sytuacjach) • orientuje się na kartce papieru, posługuje się pojęciami: „góra”, „dół”, „prawa strona”, „lewa strona”, „róg górny prawy”, „górny lewy”, „róg dolny prawy”, „dolny lewy” • wykonuje schemat ciała, nazywa i uzupełniania brakujące elementy 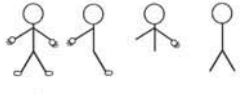 • odczytuje i wykonuje ruchy wg instrukcji rysunkowej, głośno komentując

Aktywność umysłowa

Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/5	pierwszy	podejmuje próby określenia długości: długi, krótki	• uczestniczy w zabawach podczas pomiaru długości • podejmuje próby określenia wysokości (wysoki, niski)
	drugi	określa długość i porównuje, stosując określenia: długi, krótki, dłuższy krótszy	• porozumiewa się z innymi co do położenia przedmiotów względem siebie, potrafi podać, w jakiej są odległości • próbuje odmierzać za pomocą patyka, szalika, sznurka...
	trzeci	**wie, na czym polega pomiar długości i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą**	• porównuje obiekty i szacuje, czy są tej samej długości • mierzy długość krokami • mierzy długość stopą (wykorzystanie sytuacji życiowych) • odmierza długości miarką zastępczą • używa słów: długi – krótki, dłuższy – krótszy • samodzielnie odnajduje przedmioty pozwalające dokonać pomiaru długości lub wysokości (szaliki, dłuższe deseczki i inne...) • rozpoznaje i nazywa przybory do mierzenia: linijka, miara krawiecka • ustala, że zmiana ułożenia przedmiotu (np. zgięcie drutu, zwinięcie sznurka) nie zmienia długości

Aktywność umysłowa

Obszar 13: Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci z edukacją matematyczną

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
13/6	pierwszy	kontynuuje proste rytmy, układa proste rytmy: dzień – noc, dzień – noc za pomocą obrazków lub piktogramów	• powtarza po nauczycielce proste rytmy (stukanie, klaskanie) • naśladuje rytmy dźwiękowe • naśladuje rytmy – gesty wykonywane ciałem (tupnięcie nogą, kiwnięcie głową, inne...)
	drugi	skupia uwagę na szeregach, wychwytuje powtarzające się układy rytmiczne	• analizuje koncepcję cyklu (używa symboli), kontynuuje szereg • układa proste rytmy typu: kamyk, patyk, kamyk, patyk... (ułóż dalej) • odtwarza serię ćwiczeń ruchowych (podskok, podskok, tupnięcie,tupnięcie), kontynuuje • układa rytmy, przekłada proste reprezentacje na inne, np. układanie z klocków, następnie wystukanie rytmu... • dopowiada powtarzające się motywy, np. w wierszach • układa kalendarze dzień/ noc z klocków • buduje model zajęć podczas dnia, np. z piktogramów • stara się dostrzec powtarzalności niektórych czynności każdego dnia • posługuje się określeniem „pomiędzy”
	trzeci	**zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku**	• układa kalendarze dzień/ noc, dni tygodnia, miesiące, pory roku z klocków, piktogramów – dostrzega regularność, pokazuje w układanym rytmie • wysłuchuje, odtwarza i kontynuuje rytmy • przekłada na własną formę wyrazu wysłuchany rytm (rysunek, ułożenie za pomocą zamienników wizualnych, np. figur geometrycznych) • układa klocki w szeregach wg podanego rytmu, kontynuuje ciąg • dopowiada powtarzające się motywy, np. w wierszach o większym stopniu trudności • wyraża ruchem układ rytmiczny pokazany na klockach • układa szlaczki zgodnie z instrukcją słowną

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/1	pierwszy	maluje na dużej powierzchni na papierze ułożonym po-ziomo i pionowo	• wrysowuje kształty w szablon (rysowanie w ograniczonym polu) • zamalowuje pędzlem całą powierzchnię kartonu – ruchy pędzla z lewej strony do prawej • wrysowuje kształty w ograniczonym polu
	drugi	rozumie określenia góra i dół kartki	• wie, gdzie jest góra i dół kartki (rozumie po uprzednim wprowadzeniu przez nauczycielkę tej informacji na kartce przyczepionej w pozycji pionowej na wysokości wzroku dziecka) • rysuje koło (może być nierówne, ale powinno być zamkniętą figurą) • odróżnia koło od owalu (nie musi nazywać) • rysuje kwadrat (zaokrągla niektóre rogi, upodabnia do litery D) • kształty abstrakcyjne nazywa znanymi przedmiotami (daszek, piłka, klocek...) • obrysowuje kształty (obrys zewnętrzny) za pomocą szablonów
	trzeci	**potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki**	• odwzorowuje schemat własnego ciała na dużym arkuszu papieru: góra, dół, lewy brzeg, prawy brzeg kartki • wskazuje punkty na kartce leżącej na stole: tu jest góra, dół, lewy brzeg, prawy brzeg, górne rogi – lewy i prawy, dolne rogi – lewy i prawy • rozumie polecenia typu: rysuj od tego miejsca, narysuj na dole, narysuj w lewym górnym rogu • odróżnia i nazywa sposoby przedstawienia przestrzeni na płaszczyźnie, nazywa: to jest mapa, to jest plan, schemat, obrazek, zdjęcie przedstawiające np. domek • tworzy własne kompozycje szeregowe (szlaczki) od lewej strony do prawej, z zachowaniem wybranego, powtarzającego się rytmu elementów (np. proste gry planszowe) • układa elementy na kartce wg instrukcji

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/2	pierwszy	stara się dostrzec istotne cechy przedmiotów	• wyszukuje konkretny przedmiot (skupia uwagę przez krótki moment, potrzebuje wsparcia nauczyciela do dłuższej pracy) • porównuje ze sobą dwie takie same zabawki (rzeczy, obrazki) różniące się wyraźnymi cechami: barwą, wielkością lub kształtem..., np. piłka żółta i czerwona; samochód mały i duży • szuka przedmiotów na polecenie dorosłego (szybko zaprzestaje, jeśli zainteresuje je coś innego) • szczegółowo ogląda wszystkie zgromadzone przedmioty na polecenie wyszukania jakiegoś konkretnego przedmiotu, zabawki • układa duże puzzle tak, aby stanowiły sensowną całość (synteza)
	drugi	dostrzega zmiany w układzie	• oglądając obrazek, rejestruje cechy przedmiotów i łączy je w całość • zauważa zmiany w układzie obrazków lub przedmiotów (4-6 elementów) • skupia uwagę przez krótki moment, potrzebuje wsparcia nauczyciela do dłuższej pracy • szuka w otoczeniu dużych i charakterystycznych przedmiotów na polecenie dorosłego • szczegółowo ogląda wszystkie przedmioty, szukając niepasującego elementu w zbiorze • zestawia sylwetki postaci, drzew... tak, aby stanowiły sensowną całość (synteza) • układa puzzle (najlepiej samodzielnie wykonane z obrazka lub zdjęcia), komentując to • zestawia przedmioty z ich cieniem
	trzeci	**potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach**	• dostrzega i opisuje istotne cechy przedmiotów • określa różnice i podobieństwa między zabawkami, przedmiotami, obrazkami lub układami • skupia uwagę na dłuższym działaniu • wskazuje właściwy element, który nie należy do zbioru i uzasadnia wybór

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/3	pierwszy	rysuje mazakiem, kredkami pastelowymi na dużym arkuszu papieru, wykonując duże zamaszyste ruchy	• próbuje właściwie trzymać pędzel, kredkę... • chętnie uczestniczy w „zabawach paluszkowych” • eksperymentuje z papierem: ugniata, rozdziera • rysuje nieregularne linie koliste na dużych powierzchniach • tnie sztywny papier (próbuje zapanować nad nożyczkami) • wrysowuje kształty w szablon ograniczający pole ruchu • eksperymentuje z masami plastycznymi: lepi, ugniata, toczy, drąży • lepi wałeczki i kuleczki z plasteliny • manipuluje materiałem: dopasowuje kształt do otworu, układa puzzle na miarę swoich możliwości • nakłada elementy piramidy na sztywny uchwyt • chętnie bawi się zabawkami wymagającymi obracania, przyciskania, dopasowania... • manipuluje przedmiotami: nawleka, dopasowuje, zamyka, otwiera pudełka, zakręcanie i odkręca nakrętki
	drugi	rysuje proste, pionowe kreski, linie koliste, lepi proste elementy z plasteliny i masy plastycznej	• stara się właściwie trzymać kredkę, ołówek, pędzel, nożyczki... • rysuje mazakiem proste, pionowe kreski (płotek, deszcz, kolce jeża, przedmioty z otoczenia, np. balustrada przy schodach...) • rysuje linie koliste (np. serpentyna), linie nieregularne na dużych powierzchniach • rysuje linie ukośne (deszcz, siatka ogrodzeniowa...) na dużych powierzchniach • rysuje koła (np. kolorowe krążki rozrzucone na podłodze) • rysuje po śladzie proste wzory • wycina po linii prostej • podejmuje próby wycinania kół • odwzorowuje proste graficzne układy • nakleja w określonym polu elementy z folii samoprzylepnej

	drugi		• lepi proste „figurki” z plasteliny • nawleka elementy na sznurek (niezbyt drobne z otworem średniej wielkości) • łączy punkty linią od lewej do prawej
14/3	**trzeci**	**dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania**	• właściwie trzyma kredkę, ołówek, pędzel, nożyczki, patyk... • samodzielnie wykonuje niektóre pomoce do zajęć • temperuje ołówki i kredki • rysuje mazakiem linie łamane i faliste (płoty, dachy, fale, przedmioty z otoczenia) • stosuje rytm ruchowy podczas rysowania powtarzających się elementów (linii kolistych, łamanych na dużych i małych powierzchniach) • maluje linie ukośne i faliste na dużych powierzchniach • rysuje linie ukośne i faliste na małych i dużych powierzchniach • rysuje koła (np. kolorowe krążki rozrzucone na podłodze) • wycina po linii prostej, łamanej i falistej • wycina koła • kalkuje • wykonuje zabawy i ćwiczenia z elementami metody P. Dennisona • kreśli kształty literopodobne w ograniczonej przestrzeni (np. w dużej liniaturze) • odwzorowuje graficzne układy, tworzy własne • rysuje ornamenty wg wzoru • nakleja w określonym polu elementy z folii samoprzylepnej, samodzielnie wykonuje karty i wycina elementy z folii • laminuje wg instrukcji (zachowując bezpieczeństwo i właściwą kolejność działań) • lepi z plasteliny, modeliny, masy • nawleka drobne elementy na sznurek • łączy punkty linią od lewej do prawej wg instrukcji słownej

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/4	pierwszy	wskazuje przedmioty i postacie na obrazku	• nazywa czynności wykonywane przez postacie na obrazku • chętnie samodzielnie ogląda książeczki • chętnie podejmuje działalność plastyczno-konstrukcyjną • określa, czy bohater był dobry, czy zły • śledzi wzrokiem obrazki ilustrujące tekst (uświadamianie dzieciom, że informacje można zakodować, np. w ilustracji, a odkodowanie ich, to dziecięce odczytywanie)
	drugi	przegląda książki, towarzyszy dorosłemu odkodowującemu słowo pisane, prowokuje sytuacje sprzyjające i zachęcające do słuchania, przeglądania książek	• oznacza przedmioty za pomocą symboli • używa figur geometrycznych do przedstawienia przedmiotów rzeczywistych • koduje informacje przedstawione na obrazku, np. za pomocą figur geometrycznych (stosując np. kryterium kształtu i koloru) lub własnych prostych piktogramów • korzysta z kącika książki • śledzi wzrokiem tekst odkodowywany przez nauczycielkę (*uświadamianie dzieciom, że informacje zawarte np. w ilustracji, można zakodować również za pomocą liter*)
	trzeci	**interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania**	• wie, że książki są jednym ze źródeł informacji • tworzy symboliczny zapis obrazka (oznacza symbolami przedmioty, stosując np. kryterium kształtu i koloru) • używa własnych znaków lub figur geometrycznych do przedstawienia rzeczywistych przedmiotów (koduje istotne cechy tych przedmiotów) • próbuje odgadnąć treść książki na podstawie ilustracji • właściwie korzysta z księgozbioru (przegląda, pamięta, że trzeba mieć czyste ręce, odkłada na miejsce, towarzyszy przy naprawie uszkodzonych książek) • zadaje pytania dotyczące niezrozumiałych kwestii • tworzy własne książeczki, stosując zapis rysunkowy lub piktogramowy • wykazuje zainteresowanie tekstem (czasami próbuje odkodować zapis globalny pod obrazkiem)

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/5	pierwszy	słucha prostych opowiadań i bajek, odpowiada na proste pytania związane z treścią, nazywa bohaterów bajki	• słucha i rozumie prawidłową mowę osób dorosłych • próbuje odtworzyć treść bajki prostymi zdaniami, wskazując obrazek odpowiadający fragmentowi utworu • ilustruje gestem wiersze, powtarzając za nauczycielką • wyszukuje proste ilustracji na określony temat • próbuje stosować zasady korzystania z książek (reaguje na przypomnienie nauczyciela) • odtwarza w zabawach dowolne treści utworów ruchem i prostymi słowami (powtarzające się zwroty)
	drugi	słucha bajek, odpowiada na pytania związane z treścią, stara się odtworzyć treść bajki za pomocą obrazków	• wyodrębnia bohaterów bajki • wyodrębnia elementy bajki (np. ważne przedmioty) • ilustruje gestem wiersze • uczestniczy w inscenizacji fragmentów tekstu (przedstawienie konkretnej sceny) • wyszukuje ilustracje na określony temat • zna zasady korzystania z książek
	trzeci	**słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami**	• korzysta z książek w sposób świadomy i odpowiedzialny • odtwarza treść bajki, używając ilustracji (zestawia w odpowiedniej kolejności), próbuje wyróżnić istotne epizody • korzysta ze źródeł informacji (album, atlas...) z pomocą nauczyciela • słucha dłuższych opowiadań i bajek • odtwarza treść kilkakrotnie wysłuchanego krótkiego opowiadania lub baśni (próbuje formułować główną myśl) • odpowiada na pytania związane z treścią i przeżyciami bohaterów • wyodrębnia i opisuje bohaterów bajki, opowiadania, wiersza... • ilustruje treść gestem, potrafi zaproponować własne ruchy • uczestniczy w inscenizacji tekstu • wyszukuje ilustracje na określony temat lub bliskie omawianej tematyce

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/6	pierwszy	poprawnie powtarza wyrazy, powtarza wydłużone głoski (samogłoski)	• korzysta z gier, układanek, loteryjek, klocków z literkami • naśladuje znane głosy, np. zwierząt...
	drugi	rozkłada i składa proste wyrazy z sylab, poprawnie powtarza pojedyncze głoski (zgodnie z możliwościami rozwojowymi)	• powtarza wydłużone głoski w krótkich wyrazach • odczytuje z ust głoski wypowiadane bezgłośnie • zaznacza za pomocą liczmanów (np. fasolek, kasztanów) liczbę wyrazów w prostym zdaniu, „odczytuje" ułożony model • dopowiada resztę słowa na podstawie pierwszej sylaby
	trzeci	**układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej**	• rozkłada i składa wyrazy z sylab • podaje różnice w ich znaczeniu • dokonuje analizy i syntezy słuchowej prostych wyrazów o pisowni zgodnej z fonetyką • dopowiada resztę słowa (kilkusylabowego) na podstawie pierwszej sylaby • potrafi wyodrębnić wyrazy różniące się jedną głoską • rozpoznaje proste napisy (*próbuje łączyć wygląd graficzny całego wyrazu z obrazkiem lub konkretem – czytanie globalne*) • dobiera pary obrazków, których nazwy się rymują • odczytuje z ust słowa podzielone na sylaby i wypowiadane bezgłośnie • zaznacza za pomocą liczmanów (np. fasolek, kasztanów) liczbę wyrazów w zdaniu, „odczytuje zdanie", wykorzystując ułożony model

Aktywność umysłowa

Obszar 14: Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
14/7	pierwszy	pamięta znaczenie symboli dotyczących znanych sytuacji i miejsc przedszkolnych	• używa symboliki dotyczącej znaczków w szatni, dla dyżurnych..., w niektórych kącikach zabaw • próbuje odczytać prostą rysunkową instrukcję mycia rąk umieszczoną w łazience • rozumie symbolikę gestów proponowanych przez nauczycielkę • odczytuje symboliczne znaczenie kilku znaków drogowych (STOP, przejście dla pieszych...)
	drugi	odczytuje symbole dotyczące znanych sytuacji i miejsc przedszkolnych, otoczenia (ulica)	• odczytuje znane symbole/piktogramy (np. wspólnie stworzoną instrukcję mycia rąk), zachowując kierunek od lewej do prawej strony • odkodowuje symboliczne znaczenie niektórych znaków drogowych • koduje informacje za pomocą gestu
	trzeci	**rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu**	• odczytuje symbole dotyczące znanych sytuacji i miejsc przedszkolnych • odczytuje i podaje znaczenie znanych symboli/piktogramów umieszczonych w różnych urzędach, instytucjach, na znakach drogowych • rozumie znaczenie umownych znaków w grach planszowych • używa symboliki dotyczącej znaczków dla dyżurnych, list obecności, kalendarza, kalendarza pogody, segregacji odpadów • tworzy i odczytuje instrukcje dotyczące umów i sposobów postępowania podczas przebywania w przedszkolu • rozpoznaje symbole oznaczające niebezpieczeństwo (urządzenia elektryczne...) • odczytuje symboliczne znaczenie znaków drogowych dotyczących pieszych • odkodowuje znaczenia znaków drogowych podczas spacerów – zabawy typu: „o czym mówi znak?” • praktycznie wykorzystuje kody w grach dydaktycznych planszowych i komputerowych

Aktywność artystyczna

Obszar 7: Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
7/1	pierwszy	uczestniczy w spektaklach teatralnych i krótkich koncertach na terenie placówki	• stara się właściwie zachowywać podczas słuchania bajek, przedstawień • uczestniczy w krótkich uroczystościach przedszkolnych przygotowanych dla bliskich • stara się śledzić przebieg przedstawienia... • spontanicznie reaguje na sceny zawarte w przedstawieniu • nagradza oklaskami występy innych
	drugi	uczestniczy w uroczystościach przedszkolnych, słucha do końca wypowiedzi innych, zna i stara się przestrzegać zasad prawidłowego zachowania podczas imprez (uroczystości, spektakle, seanse filmowe...)	• wie, jak należy zachować się podczas słuchania bajek, przedstawienia • śledzi przebieg przedstawienia... • w prosty sposób wypowiada się po spektaklu, filmie na jego temat • reaguje na sceny zawarte w przedstawieniu (humor – śmiech, odpowiedzi na pytania aktorów...) • rozumie, że głośne rozmowy przeszkadzają widzom • nagradza oklaskami występy innych
	trzeci	**wie, jak należy zachować się podczas uroczystości, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie**	• słucha do końca wypowiedzi innych • właściwie zachowuje się podczas słuchania wystąpień innych (przychodzi na przedstawienie właściwie przygotowany, słucha z uwagą, w odpowiednim czasie reaguje oklaskami, właściwie porusza się w kinie, teatrze...) • dzieli się wrażeniami po koncercie, spektaklu, filmie • włącza się w widowisko zgodnie ze scenariuszem (np. śpiewa, odpowiada na pytania aktorów) • śledzi przebieg spektaklu (potrafi własnymi słowami opowiedzieć treść) • czynnie uczestniczy w festynach przedszkolnych • pełni rolę gospodarza podczas imprez przedszkolnych • wie, jak należy zachowywać się podczas przedstawień • przestrzega umów dotyczących prawidłowego zachowania w miejscach publicznych • uczestniczy w festynach

Aktywność artystyczna

Obszar 7: Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
7/2	pierwszy	recytuje proste teksty, naśladując gesty nauczycielki, stara się gestem naśladować znane czynności, uczestniczy w opowieściach ruchowych	• podejmuje zabawy tematyczne • bawi się mimiką i obserwuje miny w lusterku • wygłasza i ilustruje ruchem proste wiersze i rymowanki • bawi się kukiełkami, pacynkami i innymi rekwizytami (naśladuje nauczycielkę)
	drugi	naśladuje mimikę, gesty, używa rekwizytów podczas zabaw i występów	• czynnie uczestniczy w krótkich uroczystościach przedszkolnych (deklamuje, odgrywa określone role) • deklamuje z dziećmi powtarzający się refren oraz inne znane dziecku części bajki czy wiersza • podejmuje zespołowe zabawy tematyczne • robi różne miny i obserwuje się w lusterku • gestem naśladuje znane czynności i odczytuje gesty innych (odczytuje zagadki) • przekazuje nastrój w sposób niewerbalny (robi groźną, smutną i wesołą minę) • ilustruje ruchem i głosem zjawiska przyrody • chętnie skrywa się za pacynką lub innym rekwizytem
	trzeci	**odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską)**	• wypowiada swoją kwestię, przestrzegając kolejności, współpracuje w zespole • bawi się, wykorzystując elementy metody „gimnastyki twórczej" C. Orffa i R. Labana, „Ruchu rozwijającego" V. Sherborne, inne... • wykorzystuje w zabawie zagadki ruchowe i pantomimiczne • ilustruje ruchem zjawiska przyrody i żywioły • w sposób ekspresyjny recytuje wiersze, przekazuje nastrój w sposób niewerbalny • ruchem i mimiką naśladuje znane czynności i odczytuje gesty innych • recytuje wiersze w grupie i indywidualnie • posługuje się rekwizytami, pacynkami, maskami, innymi... (uczestniczy w ich przygotowaniu)

7/2	**trzeci**		• podejmuje zabawy tematyczne związane z wysłuchanym i/lub obejrzanym tekstem (adekwatnie do sytuacji posługuje się intonacją głosu i gestem) • podejmuje próby tworzenia i odgrywania własnych tekstów • czynnie uczestniczy w występach publicznych • odgrywa przypisane role

Aktywność artystyczna

Obszar 8: Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
8/1	pierwszy	śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego (3-latki), ilustruje ruchem	• przyswaja w całości lub we fragmentach kilkanaście piosenek z dziecięcego repertuaru • włącza się do śpiewu piosenki dla dzieci odtwarzanej np. z płyty CD • rozpoznaje melodię znanej piosenki zagranej na pianinie, flecie...
	drugi	śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego (4-latki), włącza się do śpiewu piosenek dla dzieci odtwarzanych np. z płyt CD	• śpiewa piosenki z całą grupą, zespołowo i indywidualnie • przyswaja w całości około 20 piosenek • rozpoznaje piosenki na podstawie fragmentu melodii • na polecenie nauczycielki wykonuje ćwiczenia emisyjne i ortofoniczne oparte na piosenkach
	trzeci	**śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu**	• śpiewa piosenki dla dzieci odtwarzane np. z płyt CD • podaje liczbę zwrotek piosenki • rozumie znaczenie słów (melodia, akompaniament, słowa) • rozpoznaje akompaniament walca i krakowiaka • określa budowę piosenek i tańców (dwu- i trzyzwrotkowa, z refrenem; podzielone na części) • rozpoznaje piosenki na podstawie fragmentu melodii • wykonuje ćwiczenia emisyjne i ortofoniczne oparte na piosenkach • śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego (5-latki) zbiorowo i indywidualnie • zna proste piosenki ludowe (przede wszystkim z regionu, w którym mieszka) • tańczy krakowiaka i walca...

Aktywność artystyczna

Obszar 8: Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
8/2	pierwszy	rozpoznaje skrajne rejestry, reaguje na proste sygnały dźwiękowe	• odróżnia zmiany wysokości dźwięków (pianino): wysoki – niski oraz cichy – głośny • rozpoznaje tempo muzyki: szybki – wolny • określa odgłosy wydawane przez znane przedmioty codziennego użytku • potrafi ustawić się w kole wiązanym i w kole bez podawania rąk oraz w pociąg • porusza się po obwodzie koła (jedno za drugim) • próbuje cwałować • porusza się w parach
	drugi	rozpoznaje rejestr wysoki, niski, średni, określa tempo (szybkie, wolne, średnio szybkie), dostosowuje ruch do tempa muzyki	• rozpoznaje odgłosy wydobywane z różnych przedmiotów, głosy kolegów • odróżnia dynamikę o różnym natężeniu (głośno, cicho, średnio) oraz o natężeniu stopniowanym (coraz ciszej, coraz głośniej) • stuka rytmicznie wolno i szybko, bawi się tempem, np. naśladując deszcz, biegnące konie • wykonuje dowolne ruchy, „pokazując" muzykę • dopasowuje wysokość dźwięków do różnych zwierząt czy postaci • staje w kole, dwóch kołach, rzędzie, szeregu, parach, luźnej grupie • wykonuje skoki, podskoki, krok dosuwany w przód, cwał boczny • odczuwa radość z pląsania
	trzeci	**dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, pląsając lub tańcząc**	• rozpoznaje odgłosy z otoczenia • swobodnie określa trzy rejestry wysokości dźwięków, trzy rodzaje tempa, trzy rodzaje dynamiki wraz z ich stopniowymi zmianami (coraz wyżej, niżej, coraz szybciej, wolniej, coraz głośniej, ciszej) • rozpoznaje akompaniament do marszu, biegu, podskoków • rozpoznaje metrum dwu-, trzy- i czteromiarowe • porusza się cwałem, galopem, podskokami, skokami obunóż w przód, tańczy krakowiaka, dosuwa nogę do nogi w miejscu, przy akompaniamencie walca • dostosowuje ruch do tempa muzyki, bawi się tempem • określa wysokość dźwięków, pokazuje muzykę ruchem

Aktywność artystyczna

Obszar 8: Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
8/3	pierwszy	gra na prostych instrumentach perkusyjnych – naśladuje nauczycielkę	• gra na różnych przedmiotach, sprawdzając, jaki wydają dźwięk • wyróżnia dźwięk instrumentów perkusyjnych (kołatka, dzwonki, bębenek) • maszeruje z unoszeniem kolan, biega na palcach, skacze obunóż w miejscu • porusza się krokiem dosuwanym do przodu („koniki") • reaguje umówionym ruchem na znane piosenki
	drugi	gra na instrumentach perkusyjnych (bębenku, tamburynie, kołatce, grzechotce, trójkącie)	• gra na różnych przedmiotach, sprawdzając, jaki wydają dźwięk • wystukuje rytm na własnym ciele (moje ciało instrumentem) • wykonuje prosty rytm piosenki lub tańca za pomocą klaskania, stukania, gry na instrumentach • wykonuje improwizację ruchową na konkretny temat (wiatr, deszcz, liście...) • wykonuje ruchy według własnego pomysłu, podkreśla gest przedmiotami (np. apaszką, wstążką...)
	trzeci	**tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem**	• dobiera ruch do akompaniamentu • wykonuje rytm piosenki lub tańca za pomocą klaskania, stukania, gry na instrumentach, w dowolny wymyślony przez siebie sposób • podejmuje próby improwizacji melodycznej porzekadeł, wyliczanek... w trzech rejestrach głosu: niskim, średnim i wysokim • powtarza głosem krótkie motywy melodyczne śpiewane przez nauczycielkę (oparte na tekście lub sylabach) • tworzy dźwięk za pomocą klaskania, tupania, uderzania dłońmi o kolana, pstrykania palcami („echo rytmiczne") • rozpoznaje dźwięk przedszkolnych instrumentów perkusyjnych (również z nagrań, np. płyt CD) • właściwie reaguje ruchem na usłyszaną muzykę

Aktywność artystyczna

Obszar 8: Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
8/4	pierwszy	słucha znanych melodii (instrumentalna wersja piosenek)	• rozpoznaje melodię znanych piosenek • słucha muzyki relaksacyjnej podczas poobiedniego odpoczynku
	drugi	słucha muzyki poważnej, prostymi słowami stara się określić jej nastrój	• rozpoznaje i określa charakter muzyki (skoczna, wesoła, smutna) • słucha znanych piosenek (również wersji instrumentalnej)
	trzeci	**w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej**	• prostymi słowami określa charakter muzyki • wyraża muzykę kolorami podczas działań plastycznych • słucha muzyki z płyt (np. miniatury muzyczne o aktualnej porze roku) • słucha muzyki z nagrań lub koncertu, rozpoznaje brzmienie skrzypiec, fletu, trąbki, fortepianu... • słucha muzyki poważnej, stara się określić jej nastrój

Aktywność artystyczna

Obszar 9: Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
9/1	pierwszy	uczestniczy w obrzędach, np. pożegnania zimy – topienie Marzanny	• ogląda artystyczne ilustracje w książkach, albumach
	drugi	obserwuje zabytki w najbliższej okolicy ogląda dzieła sztuki uczestniczy w znanych obrzędach	• uczestniczy w przygotowaniach i obrzędach, np. pożegnanie zimy – topienie Marzanny, powitaniu lata..., Andrzejki • wykonuje prace plastyczne związane z tradycjami świątecznymi • ogląda wytwory sztuki ludowej ze swojego regionu, wykonuje prace z jej elementami • ogląda obrazy, ich reprodukcje, rzeźby
	trzeci	**przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu**	• wypowiada się na temat przeżyć związanych z dziełami sztuki podczas wycieczek do muzeum, na wystawy • aktywnie uczestniczy w przygotowaniach i obrzędach, np. pożegnanie zimy – topienie Marzanny, powitanie lata..., Andrzejki, uroczystości przedszkolne • wykonuje prace plastyczne, formy przestrzenne związane z tradycjami świątecznymi • wykorzystuje w pracach elementy sztuki ludowej • ogląda obrazy, ich reprodukcje, rzeźby – wyraża własną opinię • rozpoznaje i nazywa charakterystyczne zabytki

Aktywność artystyczna

Obszar 9: Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
9/2	pierwszy	eksperymentuje z materiałem i narzędziami umożliwiającymi śmiałość ekspresji, rozmach i płynność ruchów	• rysuje kredkami świecowymi, kredą, węglem drzewnym, mazakami, patykiem... • maluje farbą klejową i plakatową (kolor uatrakcyjniony, np. zapachem – pomarańczowa farba o pomarańczowym zapachu) • maluje palcami farbą klejową o różnej temperaturze na dużym formacie papieru • używa dużych pędzli i maluje na dużych powierzchniach • wykonuje proste prace plastyczne jako upominki • postać ludzką przedstawia frontalnie • początkowo rysuje głowonogi (głowa czasem w formie koła, czasem kwadratu, kończyny jako linie odchodzące od głowy), następnie wzbogaca postać o tułów (palce rąk osadza w przedramieniu), twarz wzbogaca o oczy, nos, usta (proste kreski)
	drugi	swobodnie eksperymentuje z różnorodnym materiałem na różnym podłożu	• wydziera, stempluje, stosuje proste techniki łączone • rysuje postać ustawioną frontalnie, wzbogaconą o atrybuty (np. balonik) • ręce postaci ludzkiej rysuje zbliżone do prostokątów z różną liczbą palców • tworzy własne prace, wykorzystując figury geometryczne i szkice • stara się zakomponować całą kartkę • intencjonalnie wskazuje otoczenie (rysuje drzewa, domy) • rysuje pojazdy (początkowo w postaci owali, prostokątów, a także kół) • wykonuje plastyczne upominki dla najbliższych
	trzeci	**umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i wykorzystuje elementarne środki**	• wykonuje prace plastyczne, posługując się różnymi technikami, łączy techniki (pracuje techniką kolażu) • podejmuje próby malowania akwarelą • wykonuje ilustracje na temat własnych przeżyć na podstawie wierszy, piosenek, opowiadań, bajek...

9/2	**trzeci**	**wyrazu (takie jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych**	• rysuje pojazdy wtopione w sceny rodzajowe o określonej akcji • planuje w rzędzie – perspektywa rzędowa • rysuje pojazdy, uwzględniając szczegóły • wydziera, stempluje, stosuje proste techniki łączone • rysuje postać, uwzględniając zasadnicze elementy budowy ciała i ubioru • podejmuje próby uchwycenia cech twarzy, tułowia, kończyn • planuje i wykonuje własne prace, wykorzystuje figury geometryczne • potrafi zakomponować całą kartkę • rysuje sceny, wskazuje otoczenie (rysuje drzewa, domy) • eksperymentuje z różnymi materiałami i narzędziami • stosuje różne barwy i kształty • tworzy kompozycje własne

Aktywność artystyczna

Obszar 9: Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
9/2	pierwszy	maluje, dobierając kolory w celu własnego zadowolenia, ogląda przedszkolne wystawy prac plastycznych (prace własne i kolegów)	• bawi się kolorami podstawowymi, tworząc barwy pochodne z podstawowych (farby plakatowe, klejowe) • wykonuje elementy prostych rzeźb ze śniegu, z piasku... • odnajduje prace własne na wystawach przedszkolnych, mówi, co przedstawiają
	drugi	uczestniczy w organizowaniu przedszkolnych wystaw prac plastycznych (prace własne i kolegów), interesuje się dziełami sztuki z najbliższego otoczenia	• interesuje się formami przestrzennymi, obrazami, rzeźbami, plakatami... • maluje, dobierając kolory, bawi się uzyskanymi barwami • tworzy barwy pochodne z podstawowych, używając farb plakatowych, klejowych, kredek pastelowych... • maluje palcami po powierzchniach o różnej fakturze za pomocą substancji o różnych konsystencjach (np. farba z dodatkiem kremu), barwie i zapachu (aromatyczne farby) • prawidłowo trzyma kredkę i pędzel, węgiel drzewny, kredę, mazaki..., posługuje się innymi „przyborami" do malowania (wata, gąbka, patyki, waciki, słomki...) • obserwuje rzeźby (głównie podczas spacerów), odtwarza spostrzeżenia w zabawach ruchowych (np. „Pomnik", „Rzeźba"), zabawach w piaskownicy... • układa kompozycje ze sznurka, wełny, kolorowych tkanin – podejmuje próby aranżowania przestrzeni • dostrzega elementy architektury przestrzennej (budowle, tereny zielone, rekreacyjne) • odróżnia obiekty nowoczesne od zabytkowych
	trzeci	**wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą**	• prawidłowo trzyma przybory plastyczne • lepi z gliny, modeluje płaskorzeźby i rzeźby • maluje spontanicznie, dobierając kolory, w celu wyrażenia muzyki, własnego nastroju, nastroju wiersza lub opowiadania... • maluje na powierzchniach o różnej fakturze za pomocą substancji o różnych

9/2	**trzeci**	**(także architekturą zieleni i architekturą wnętrz)**	konsystencjach (np. farba z dodatkiem kremu), barwie i zapachu (aromatyczne farby), temperaturze... • zna zasady tworzenia barw pochodnych z podstawowych (farby, kredki, pastele) • stosuje prawidłowe konsystencje farb (odpowiednia proporcja wody i farby dla osiągnięcia pożądanego nasilenia barwy) • obserwuje (głównie podczas spacerów) i tworzy rzeźby (odtwarza spostrzeżenia w zabawach ruchowych, zabawach w piaskownicy, na śniegu...) • układa kompozycje z różnych materiałów • uczestniczy w aranżowaniu przestrzeni • wypowiada się na temat form przestrzennych, obrazów, rzeźb, plakatów... • wypowiada się w różny sposób na temat sztuki (w tym sztuki użytkowej) • wyraża opinię na temat elementów architektury przestrzennej (budowle, tereny zielone, rekreacyjne) • dostrzega różnice między krajobrazami (przemysłowym, rolniczym, miejskim, wiejskim...)

Aktywność artystyczna

Obszar 10: Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
10/1	pierwszy	buduje z klocków i innych materiałów wg własnej inwencji eksperymentuje z materiałem przyrodniczym	• konstruuje z różnego materiału, cieszy się z wykonanego zadania • wypowiada się na temat efektów swojego działania w prosty sposób • obserwuje proste eksperymenty (np. zmiana stanu skupienia wody) • bawi się mokrym i suchym piaskiem, lepkim i zmarzniętym śniegiem... dostrzega różnice (ta sama substancja zachowuje się w różny sposób)
	drugi	buduje z klocków i innych materiałów wg własnej inwencji i na określony temat, eksperymentuje z różnorodnym materiałem	• buduje z dużych pudeł i kartonów (układy dynamiczne, otwarte i nieuporządkowane) • buduje z klocków wg własnej inwencji • prowadzi obserwacje podczas zabaw mokrym i suchym piaskiem, śniegiem (potrafi dokumentować obserwacje za pomocą rysunku) • lepi z masy, gliny, plasteliny, modeliny • tworzy kompozycje przestrzenne (np. z papieru) • uczestniczy w prostych eksperymentach (np. zmiana stanu skupienia wody) • próbuje zastąpić trójwymiarowe klocki dwuwymiarowymi kształtami na rysunku (przygotowanie do tworzenia planów)
	trzeci	**wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić") i odczuwa radość z wykonanej pracy**	• bawi się materiałem konstrukcyjnym, wykorzystując różne techniki montażu • zestawia klocki podobne i różne, buduje wieże, zamki i inne budowle • zestawia bryły z części, z gotowych elementów • buduje z dużych pudeł i kartonów • buduje z materiałów naturalnych (piach, śnieg) • konstruuje z materiałów przyrodniczych i innych (kasztany, korki, patyczki, sznurek...) • zastępuje trójwymiarowe klocki dwuwymiarowymi kształtami na rysunku (tworzenie planu) • planuje i buduje wg planu, szuka funkcjonalnych rozwiązań (projekt domu, mostu, garażu...), sprawdza prawidłowość założeń • opowiada o wytworach swojej pracy • wykonuje konstrukcje przestrzenne z różnych materiałów • praktycznie rozwiązuje problemy konstrukcyjne

Obszar 10: Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
10/2	pierwszy	posługuje się młotkiem, bawi się, naśladując użycie różnych narzędzi	• używa drewnianego młotka w zabawkach typu układanka-przybijanka • bawi się w naprawę różnych sprzętów, używając wymyślonych przez siebie narzędzi (np. warsztat samochodowy...)
	drugi	majsterkuje, używając prostych narzędzi, przestrzega zasad bezpieczeństwa	• posługuje się młotkiem (układanka-przybijanka), wkrętakiem lub kluczem do przykręcania śrub w zabawkach konstrukcyjnych • poznaje w zabawie zasady działania równi pochyłej (zjeżdżalnia, tor samochodowy...) • nazywa wytwór swojej pracy i w prosty sposób omawia jego przeznaczenie
	trzeci	**używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania**	• używa młotka, wkrętaka, kluczy do skręcania elementów układanek typu konstruktor • dobiera odpowiednie narzędzia do konstruowania • posługuje się prostymi narzędziami • przestrzega zasad bezpieczeństwa

Obszar 10: Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
10/3	pierwszy	obserwuje pracę i obsługę niektórych urządzeń domowego użytku, dostrzega ich rolę, przestrzega zakazu samodzielnego używania urządzeń elektrycznych	• wprawia w ruch zabawki o różnym napędzie • rozpoznaje i nazywa sprzęty używane w gospodarstwie domowym (odkurzacz, pralka, mikser, odtwarzacz płyt CD i DVD...) • uruchamia proste urządzenia, np. odtwarzacz płyt CD, pod nadzorem dorosłego • rozróżnia i nazywa najczęściej spotykane pojazdy (autobus, tramwaj, pociąg, samochód osobowy, ciężarowy, pojazdy służb ratunkowych...)
	drugi	rozpoznaje i nazywa urządzenia techniczne codziennego użytku obserwuje zasady działania urządzeń, przestrzega zakazu samodzielnego ich używania	• obserwuje pracę i obsługę niektórych urządzeń domowego użytku • zna i podaje przykłady nowoczesnego sprzętu elektronicznego (podaje przykłady prostych sprzętów spełniających podobną rolę w przeszłości) • rozróżnia i nazywa najczęściej spotykane pojazdy, lądowe, morskie, powietrzne; wyjaśnia przeznaczenie, używając słów: jeździ, pływa, lata
	trzeci	**interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich**	• wykazuje zainteresowanie procesem powstawania przedmiotów codziennego użytku • poznaje historię niektórych wynalazków • obserwuje pracę i obsługę niektórych urządzeń domowego użytku, porównuje z prostymi urządzeniami spełniających podobną rolę w przeszłości), wyciąga wnioski • dostrzega postęp w środkach transportu oraz sposobach przesyłania informacji • grupuje urządzenia ze względu na sposób ich zasilania (np. elektryczne, mechaniczne...) • szuka odpowiedzi na pytania dotyczące rozwiązań technicznych, np. „jak to działa?” • zna sposoby przesyłania informacji dawniej i dziś • obsługuje proste urządzenia techniczne (np. mikser, urządzenia audiowizualne...) pod nadzorem dorosłych • gromadzi informacje na temat różnych wynalazków • zna urządzenia techniczne codziennego użytku • obserwuje i sprawdza zasady działania urządzeń, przestrzega zakazu samodzielnego ich używania

Aktywność zdrowotna

Obszar 5: Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
5/1	pierwszy	dostrzega zasady zdrowego żywienia	• nazywa i wiąże posiłek z porą dnia • próbuje wszystkich potraw • próbuje określić i ocenić smak potraw (słodkie, kwaśne, słone, gorzkie..., smaczne/niesmaczne) • nazywa najczęściej spożywane potrawy • je proponowane owoce i warzywa (przede wszystkim surówki)
	drugi	stosuje podstawowe zasady higieny, interesuje się zasadami prawidłowego odżywiania	• myje ręce przed posiłkami, po powrocie z podwórka, po skorzystaniu z toalety... • wie, że warzywa i owoce są zdrowe (rozpoznaje i nazywa niektóre w potrawach) • wie, że słodycze można spożywać tylko w małych ilościach • zna inne produkty sprzyjające zdrowiu • próbuje wszystkich potraw (w prosty sposób opisuje smak)
	trzeci	**dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia**	• zna podstawowe narządy i układy funkcjonujące w ciele człowieka • zna podstawowe zasady zdrowego żywienia i stara się wprowadzać je w życie • zna podstawowe pokarmy niezbędne dla zdrowia (świadomie je spożywa) • właściwie przydziela produkty spożywcze stosownie do posiłków (śniadanie, obiad, podwieczorek, kolacja) • rozumie znaczenie spożywania warzyw i owoców • wie, że dobre samopoczucie jest związane z prawidłowym żywieniem (pamięta o produktach zakazanych w przypadku nietolerancji organizmu) • zna zagrożenia płynące z nadmiernego spożywania słodyczy, potraw typu fast-food • uczestniczy w przygotowaniu niektórych potraw – przestrzega zasad higieny (wie, że przyprawy mają wpływ na smak potrawy) • obserwuje reakcje organizmu na duży wysiłek (przyspieszony oddech, przyspieszone bicie serca, zmęczenie...)

Aktywność zdrowotna

Obszar 5: Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
5/2	pierwszy	widzi związek między chorobą, wizytą u lekarza i przyjmowaniem lekarstw	• informuje nauczyciela o złym samopoczuciu • zażywa wskazane lekarstwa na polecenie osoby dorosłej • poddaje się szczepieniom • uczestniczy w poobiednim odpoczynku
	drugi	rozumie konieczność korzystania z pomocy lekarza w czasie choroby	• zgłasza dolegliwości (opisuje części ciała, w których odczuwa ból) • widzi związek między stanami chorobowymi (ból, katar, kaszel) a wizytą u lekarza • stara się kontrolować spożywanie potraw w przypadku alergii i specjalnych diet (dopytuje się, czy potrawa nie zawiera zakazanego składnika) • wie, na czym polega praca lekarza • wie, że badania kontrolne są konieczne • wie, że podczas choroby ludzie przyjmują lekarstwa, w razie konieczności zażywa je • wie, że podczas choroby ludzie potrzebują szczególnej opieki • wie, że czasem można leczyć ziołami (np. mięta)
	trzeci	**dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne**	• zgłasza objawy złego samopoczucia (potrafi je opisać) • dostrzega przyczyny niektórych chorób (przeziębienia, alergie...) • rozumie konieczność wizyt kontrolnych u stomatologa i pediatry • wie, po co są szczepienia ochronne • rozumie, w jakich okolicznościach potrzebna jest pomoc lekarska • wie, że podczas choroby trzeba stosować się do zaleceń lekarza (przyjmuje lekarstwa, poddaje się zastrzykom, inhalacjom, badaniom specjalistycznym, innym koniecznym zabiegom...) • rozumie, że podczas choroby potrzebna jest szczególna opieka (również nad innymi członkami rodziny, kolegami...) • zna domowe sposoby leczenia niektórych dolegliwości (np. stosowanie miodu, soku z malin, cytryn podczas lekkiego przeziębienia itp., poddaje się im z rozwagą

Obszar 5: Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
5/3	pierwszy	uczestniczy w zabawach ruchowych rozwijających świadomość ciała i orientację w schemacie ciała	• chodzi naprzemiennie na palcach (obie stopy podnoszone na tę samą wysokość) • rzuca piłkę do góry i łapie • potrafi toczyć piłkę • podskakuje obunóż (obie nogi jednocześnie) • turla się w linii prostej • biegnie do celu (ok. 20 m) • wchodzi po schodach krokiem naprzemiennym
	drugi	rozumie, że ruch i świeże powietrze wpływa na dobry stan zdrowia	• wchodzi i schodzi ze schodów bez trzymania się poręczy • biega, zmieniając kierunek (np. berek) • stoi na jednej nodze (oczy zamknięte w czasie ok. 5-6 sekund) • chodzi wzdłuż linii prostej ok. 3 m • przeskakuje przeszkody (np. „kałuże" – kartki A4) w dowolny sposób • rzuca i łapie piłkę • przeskakuje obunóż do przodu • podskakuje naprzemiennie • obraca się wokół osi (w prawo, w lewo) • porusza się na czworakach • wspina się na niezbyt wysokie przeszkody
	trzeci	**jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo**	• jest aktywny ruchowo • rozumie potrzebę ruchu dla prawidłowego funkcjonowania organizmu – dostrzega różne możliwości • zna kilka dyscyplin sportowych, potrafi je krótko opisać • interesuje się aktualnymi wydarzeniami sportowymi • zna formy aktywnego spędzania czasu wolnego

5/3	**trzeci**		• jest wrażliwy na problemy ludzi niepełnosprawnych • potrafi stać na palcach przez 10 sekund • podskakuje na prawej nodze wzdłuż linii 5 m • podskakuje na lewej nodze wzdłuż linii 5 m • chodzi stopa za stopą (ok. 2,5-3 m) typu tip-top • maszeruje naprzemiennie w rytm muzyki • wchodzi i schodzi naprzemiennie z drabinki • kopie piłkę • kozłuje piłkę (5-6 odbić) • przechodzi po równoważni (węższa strona ławeczki) • naśladuje skoki zająca (najpierw wyrzut rąk, potem nóg – dłonie płasko)

Aktywność zdrowotna

Obszar 5: Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
5/4	pierwszy	uczestniczy w zabawach ruchowych prowadzących do ogólnego rozwoju fizycznego, rozwijających świadomość ciała i orientację w schemacie ciała	• uczestniczy w zabawach organizowanych na terenie ogrodu przedszkolnego, w parkach i innych obiektach rekreacyjnych • korzysta ze sprzętu sportowego zgodnie z przeznaczeniem i za zgodą dorosłych • gra w piłkę, jeździ na trójkołowym rowerku, korzysta ze zjeżdżalni...
	drugi	bierze czynny udział w zabawach ruchowych rozwijających wszystkie partie ciała, świadomość ciała i orientację w schemacie ciała	• dostrzega zawiązek ubioru z wymogami pogody • odczuwa radość z zabaw i ćwiczeń ruchowych (chętnie w nich uczestniczy) • chętnie uczestniczy w wycieczkach i spacerach • inicjuje zabawy na powietrzu • korzysta z odpoczynku, używając technik relaksacyjnych • jeździ na rowerku (podejmuje próby jazdy z asekuracją na rowerku dwukołowym) i hulajnodze
	trzeci	**uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej**	• uczestniczy w ćwiczeniach gimnastycznych (aktywność odtwórcza) • inicjuje zabawy ruchowe (aktywność twórcza), właściwie wykorzystując przybory i przyrządy • rozumie znaczenie hartowania organizmu • rozumie korzyść i stosuje odpoczynek z technik relaksacyjnych • jeździ na rowerku i hulajnodze • wykonuje zadania w terenie (elementy zabaw zwiadowczych), pokonuje przeszkody • prawidłowo korzysta ze sprzętu na terenie (ogród przedszkolny)

Aktywność zdrowotna

Obszar 6: Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
6/1	pierwszy	w sytuacjach nagłych wzywa osobę dorosłą	• natychmiast sygnalizuje osobie dorosłej, gdy czuje zagrożenie z powodu innych ludzi, zwierząt lub urządzeń
	drugi	w razie nagłej potrzeby potrafi wezwać pomoc	• wie, że w sytuacjach zagrażających zdrowiu lub życiu jego i innych trzeba zawołać osobę dorosłą (nauczyciela, sąsiada, znacznie starsze rodzeństwo...)
	trzeci	**wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić**	• rozumie, w jakich sytuacjach konieczna jest szybka pomoc • potrafi wezwać pomoc • informuje o uszkodzonym sprzęcie i przedmiotach budzących niepokój • zna numery alarmowe • sygnalizuje konieczność pomocy innym

Obszar 6: Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
6/2	pierwszy	wie, że istnieją zasady ruchu drogowego dotyczące pieszych i pojazdów	• porusza się po chodnikach i przekracza jezdnię tylko w obecności dorosłych • wie, że jezdnię można przekroczyć tylko w wyznaczonym miejscu (jeśli jest sygnalizacja; przy zielonym świetle)
	drugi	zna podstawowe zasady ruchu drogowego dotyczące pieszych i ich przestrzega	• zna znaczenie znaków: przejście dla pieszych, sygnalizacja świetlna dotycząca pieszych, wie, kiedy i gdzie można przejść przez ulicę • rozpoznaje konwencjonalne znaki w otoczeniu (oznaczenia przystanków różnych środków transportu, miejsc publicznych, np. park...) • stosuje sygnały w zabawie (czerwony – stój, zielony – idź)
	trzeci	**orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu**	• rozumie konieczność stosowania się do przepisów ruchu drogowego • rozumie pojęcie korzystania ze środków transportu • korzysta ze środków komunikacji, przestrzegając zasad prawidłowego zachowania się (we właściwy sposób oczekuje na przystanku, wsiada prawidłowym wejściem, podczas jazdy siedzi lub trzyma się uchwytu...) • rozumie konieczność i przestrzega zasad podróżowania samochodem w specjalnym foteliku (wysiada na bezpieczną stronę dopiero po uzyskaniu pozwolenia osoby dorosłej) • na jezdnię wchodzi tylko w towarzystwie osoby dorosłej w wyznaczonych do tego miejscach • definiuje bezpieczne miejsce do zabawy

Aktywność zdrowotna

Obszar 6: Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
6/3	pierwszy	pozwala pomóc sobie tylko osobom zaufanym, unika nieznanych zwierząt	• rozmawia tylko z osobami, które zna • wie, że dotykać, rozbierać, poprawiać dziecięcą bieliznę może tylko znana, zaufana osoba • unika kontaktu ze zwierzętami (bawi się tylko ze znanym mu dobrze psem, kotem... w obecności dorosłych)
	drugi	unika kontaktów z nieznanymi osobami (gdy w pobliżu nie ma bliskich dorosłych osób), bawi się tylko ze znanymi zwierzętami za zgodą dorosłych	• wie, kto może je dotykać, rozbierać, poprawiać dziecięcą bieliznę • wie, od kogo może przyjmować słodycze • wie, że pies i kot mogą być groźne (pies i kot to zwierzęta najczęściej spotykane przez dziecko)
	trzeci	**zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich**	• wie, że kontakty z nieznanymi osobami mogą być niebezpieczne (przyjmowanie słodyczy, prezentów, oddalanie się z osobami nieznanymi) • wie, od kogo może przyjąć pomoc i co robić w razie obawy • zna podstawowe zasady zachowania bezpieczeństwa nad wodą, w lesie, na placu zabaw, w przedszkolu, w pobliżu jezdni, w dużych centrach handlowych, w domu... • rozumie zagrożenia wynikające z samowolnego oddalenia się • wie, że istnieją rośliny trujące i samowolne spożywanie jakichkolwiek roślin może zagrażać życiu i zdrowiu • zna podstawowe zasady bezpiecznego postępowania ze zwierzętami w domu • wie, jakie niebezpieczeństwo grozi ze strony nieznanych mu zwierząt – postępuje ostrożnie • rozumie, że zwierzęta należy traktować odpowiedzialnie • rozumie pojęcie niebezpieczeństwa ze strony ludzi, zwierząt, roślin, zna sposoby unikania i radzenia sobie w momencie zagrożenia

Aktywność zdrowotna

Obszar 6: Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
6/4	pierwszy	spożywa płyny, żywność i zażywa lekarstwa tylko za zgodą dorosłych	• je i pije tylko to, na co zezwolą dorośli • przyjmuje leki podane wyłącznie przez najbliższych lub za ich zgodą (w wypadku leczenia szpitalnego przyjmuje leki od personelu medycznego)
	drugi	zażywa lekarstwa i stosuje środki chemiczne tylko za zgodą i w obecności osób dorosłych	• wie, że lekarstwa może zażyć tylko wtedy, gdy poda je „zaufany" dorosły • unika samodzielnego stosowania środków chemicznych (płyny do mycia, pasty, proszki...)
	trzeci	**wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości)**	• używa środków czystości zgodnie z ich przeznaczeniem za zgodą dorosłych • leki zażywa zgodnie ze sposobem ich przyjmowania pod kontrolą dorosłych • przestrzega zakazu samowolnego przyjmowania leków • korzysta ze środków czystości i innych środków chemicznych tylko za zgodą osoby dorosłej

Aktywność zdrowotna

Obszar 6: Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
6/5	pierwszy	chętnie spędza czas wolny z rodziną, włącza się do zabaw z rówieśnikami	• reaguje na polecenia dorosłych, bawi się w miejscach akceptowanych przez dorosłych • chętnie włącza się do zabawy z dorosłymi i rówieśnikami
	drugi	podejmuje zabawy, dowolne nowe pomysły konsultuje z osobą dorosłą	• potrafi wprowadzać nowe, bezpieczne elementy uatrakcyjniające zabawę • korzysta z zabawek i urządzeń zgodnie z zasadami ich użytkowania • unika miejsc niebezpiecznych (pracujące urządzenia elektryczne, mechaniczne...)
	trzeci	**próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizo-wać sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie**	• podejmuje zabawy dowolne, potrafi wprowadzać nowe, bezpieczne elementy uatrakcyjniające zabawę • dostrzega korzyść z przestrzegania reguł • bezpiecznie korzysta ze sprzętu (zgodnie z jego przeznaczeniem i zasadami bezpiecznego użytkowania) • przewiduje konsekwencje nieprawidłowego postępowania • chętnie uczestniczy w aktywnych formach spędzania czasu z rodziną • wie, co może zagrażać życiu i zdrowiu człowieka • dokonuje świadomych wyborów dotyczących zabawy

Obszar 11: Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
11/1	pierwszy	rozpoznaje podstawowe zjawiska atmosferyczne i nazywa je, wie, że ludzie ubierają się różnie w zależności od pogody	• nazywa podstawowe zjawiska atmosferyczne: deszcz, śnieg, wiatr, słoneczna pogoda • podaje charakterystyczne zjawiska dla poszczególnych pór roku • rozpoznaje piktogramy na prostym kalendarzu pogody • naśladuje nauczyciela ilustrującego gestem i głosem zjawiska atmosferyczne
	drugi	rozpoznaje zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla pory roku i nazywa je rozumie, co znaczy ubrać się stosownie do pogody	• nazywa zjawiska atmosferyczne: deszcz, śnieg, wiatr, słoneczna pogoda • podaje charakterystyczne zjawiska dla poszczególnych pór roku (określa, które są przyjemne, a które nie) • współtworzy prosty kalendarz pogody – wyjaśnia znaczenie piktogramów • współuczestniczy w drobnych eksperymentach pozwalających poznać właściwości wody w różnych stanach skupienia • ilustruje gestem i głosem zjawiska atmosferyczne • rozumie konieczność ochrony przed działaniem zjawisk atmosferycznych
	trzeci	**rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę**	• podaje charakterystyczne zjawiska dla poszczególnych pór roku – zna zagrożenia z nimi związane • prowadzi zabawy badawcze pozwalające zrozumieć zjawiska fizyczne (parowanie, zamarzanie, obieg wody w przyrodzie...) • wie, jaka jest siła żywiołu (silny wiatr, powódź, trzęsienie ziemi...) • wie, jak należy zachować się podczas różnej pogody – rozumie konieczność ochrony przed działaniem zjawisk atmosferycznych (dostosowuje ubiór i zachowanie)

Aktywność przyrodnicza		**Obszar 11: Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń**	
Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
11/2	pierwszy	odnajduje zjawiska atmosferyczne na ilustracjach, wskazuje na polecenie nauczyciela (deszcz, wiatr, śnieg...)	• nazywywa części garderoby, które należy włożyć lub wyposażyć się w nie w czasie deszczu (kalosze, peleryna, parasol), mroźnej zimy (szal, czapka, rękawiczki, ciepła kurtka, zimowe obuwie), gorącego lata (przewiewna odzież i obuwie, ochronne nakrycie głowy)
	drugi	rozpoznaje informacje na temat podstawowych zjawisk atmosferycznych	• tworzy i odczytuje piktogramy pokazujące niebo podczas różnej pogody • opisuje zmiany w przyrodzie • dostosowuje zabawy i inne formy działania odpowiednio do pory roku i aktualnej pogody
	trzeci	**wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości**	• interpretuje symptomy pogody (deszcz – chmury, burza – deszcz i silny wiatr...) • tworzy i odczytuje piktogramy określające pogodę – kojarzy nazwę z symbolem i właściwym zjawiskiem atmosferycznym • prowadzi kalendarz pogody • podaje istotne informacje wynikające z prognozy pogody w mediach

Aktywność przyrodnicza

Obszar 12: Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
12/1	pierwszy	nazywa rośliny i zwierzęta z najbliższego otoczenia	• wymienia rośliny, używając określeń: kwiaty, drzewa... • wymienia zwierzęta żyjące w jego otoczeniu (pies, kot, rybki, żółw...), nazywa środowisko, w którym żyją
	drugi	łączy znane zwierzęta ze środowiskiem, w jakim żyją	• wymienia zwierzęta żyjące w jego otoczeniu (te, z którymi miał bezpośredni kontakt: pies, kot, rybki, żółw...) • nazywa zwierzęta z gospodarstwa domowego i zwierzęta leśne • wymienia najpopularniejsze dzikie zwierzęta (egzotyczne) • odróżnia osobniki dorosłe od ich potomstwa • nazywa środowisko, w którym żyją, określa sposób poruszania (pływa, chodzi/biega, lata...) • zna popularne gatunki drzew (dąb, kasztanowiec, jarzębina...)
	trzeci	**wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie**	• wymienia zwierzęta i rośliny żyjące w lesie, na polu, w ogrodzie, na łące... • potrafi podać różnice między środowiskami życia roślin i zwierząt (las, łąka, pole...) • podaje różnice między osobnikami dorosłymi i ich potomstwem (stosuje nazwy najczęściej spotykanych młodych osobników, np. kocięta, szczeniaki...) • rozpoznaje zwierzęta hodowlane i wolno żyjące

Aktywność przyrodnicza

Obszar 12: Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Umie-jętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
12/2	pierwszy	pielęgnuje rośliny i zwierzęta – naśladuje czynności dorosłych	• karmi zwierzęta wspólnie z dorosłymi, wie, jakiego pokarmu potrzebują kot, pies, a jakiego rybki • wie, że zwierzęta potrzebują odpoczynku • bawi się ze zwierzętami (pies, kot) w obecności dorosłych • podlewa rośliny wspólnie z dorosłymi
	drugi	wie, na czym polega opieka nad zwierzętami i roślinami z najbliższego otoczenia	• wie, jakiego pokarmu potrzebują kot, pies, a jakiego rybki • wie, że zwierzęta podobnie jak ludzie potrzebują odpoczynku, cieszą się i boją się... • współuczestniczy w opiece nad zwierzętami w przedszkolu i w domu • obserwuje rośliny, prowadzi proste doświadczenia (wspólnie z dorosłymi) • wie, że powinien dbać o przyrodę (uczestniczy w segregacji śmieci w przedszkolu ...)
	trzeci	**wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność)**	• obserwuje rośliny, prowadzi proste doświadczenia – dokumentuje je, stosując zdjęcia, rysunki, piktogramy • zna czynniki niezbędne do życia roślin (woda, gleba, słońce, temperatura...) • wie, czego potrzebują do życia znane zwierzęta • określa zmiany związane z porami roku • wie, że człowiek powinien dbać o przyrodę (segregować odpady, oczyszczać wodę, oszczędzać wodę i energię, chronić rośliny i zwierzęta...) • wie, że ludzie i zwierzęta muszą odpoczywać (zna podstawowe objawy zmęczenia)

Aktywność przyrodnicza

Obszar 12: Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Umiejętność	Poziom	Umiejętności kluczowe	Umiejętności składowe
12/3	pierwszy	towarzyszy dorosłym w dbaniu o rośliny i zwierzęta	• zimą uczestniczy w dokarmianiu ptaków w ogrodzie przedszkolnym • obserwuje zmiany w wyglądzie roślin w zależności od pory roku • troszczy się o rośliny w domu i przedszkolu (stara się nie łamać drzewek, nie deptać kwiatów...)
	drugi	wie, że zwierzęta i rośliny żyją zgodnie z porami roku	• opiekuje się ptakami zimą • wie, że przyrodę należy chronić (nie łamać drzewek, nie deptać kwiatów...) • wskazuje niewłaściwe zachowanie wobec roślin i zwierząt i podaje prawidłową postawę • zna zwyczaje niektórych zwierząt domowych (kot, pies...)
	trzeci	**potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę**	• opiekuje się ptakami i zwierzętami leśnymi zimą (zna konkretne sposoby opieki) • rozumie, co oznacza ochrona zwierząt i roślin • rozumie, na czym polega wzrost roślin, a na czym ludzi i zwierząt • prowadzi hodowle roślin (w sali, ogródku przedszkolnym, z rodziną na działce...) • wyróżnia jadalne części roślin

V. Treści programowe

Treści programowe zostały tak połączone, aby były zrozumiałe dla dzieci zgodnie z zasadą:

Im więcej informacji łączysz, tym więcej zapamiętujesz.

(Jeannette Vos)

Podział treści programowych to jedynie propozycja. Doświadczony, skłonny do refleksji nauczyciel wie dobrze, że tworząc sytuacje edukacyjne, powinien mieć na uwadze rozwój wszystkich umiejętności dzieci. Praca z dziećmi z wykorzystaniem kilku często niezwiązanych ze sobą tematów kompleksowych w ciągu jednego miesiąca, nie służy dzieciom, a jedynie jest dobrą sposobnością do utrwalenia wiadomości przez nauczyciela. Nie istnieją żadne przepisy skłaniające nauczyciela przedszkola do pracy „tematami kompleksowymi". Należałoby w takim razie zadać pytanie, dla kogo taki styl pracy jest zrozumiały, czy dla dzieci, czy też dla nauczyciela? Dzieci przecież potrzebują czasu na wielokrotne działanie, analizowanie sytuacji (często z pomocą dorosłego), wyciągnięcie wniosków i sprawdzenie, jak to działa w życiu. Aby dzieci mogły zgromadzić wiadomości i odpowiednio umiejscowić je w mózgu, oprócz czasu potrzebują też zrozumienia relacji między informacjami, a więc zrozumiałych powiązań tematycznych. Tematy typu „przyszła jesień" w jednym tygodniu, a „bezpieczna droga do przedszkola" w kolejnym, nie są z punktu widzenia dziecka ani interesujące, ani powiązane ze sobą, ani też motywujące do poszukiwania odpowiedzi na temat otaczającego świata. Wiedza i umiejętności, które mają dzieci posiąść, powinny stanowić problem badawczy. Pozwoli to im na aktywne odkrywanie rzeczy i zjawisk, a nie bierne dowiadywanie się od dorosłych, że wszystko, co je interesuje, zostało już odkryte. Zadaniem dzieci będzie poszukiwanie, gromadzenie, dokumentowanie i prezentowanie wiadomości. Dzięki temu istotniejszym dla dzieci staje się pytanie „jak?", a nie „co?". Oprócz tego, że dzieci zdobywają wiedzę

i umiejętności, to nieświadomie uczą się także, jak to robić w przyszłości. Nie sposób przecież zgłębić z dziećmi ogólnego problemu w ciągu jednego tygodnia.

Uczenie się to doświadczenie. Wszystko inne to tylko informacja.
(Albert Einstein)

Zaproponowane treści mają charakter problemowy/badawczy tak, aby wywołać u dzieci chęć dociekania, sprawdzania, poszukiwania i gromadzenia informacji.

Jedyne głupie pytania to te, których nie zadajesz.
(Paul MacCready)

Treści programowe zostały ujęte również w tabeli.

TREŚCI PROGRAMOWE

MIESIĄC	ZAGADNIENIA BADAWCZE (do wyboru)	ZAKRES TREŚCI
Wrzesień	**Czy łatwo być przedszkolakiem?** Czy wiesz, gdzie ja mieszkam?	• budynek i teren przedszkola • okolice przedszkola • droga do przedszkola (przepisy ruchu drogowego, znajomość adresu zamieszkania i przedszkola) • prawa i obowiązki • emocje • pracownicy przedszkola • koledzy z przedszkola – relacje społeczne • zainteresowania moje, moich kolegów i koleżanek • samodzielność w zakresie samoobsługi
Październik	**Czy można zatrzymać lato?** Czy można znaleźć pory roku w kuchni?	• sposoby uwieczniania zdarzeń (zdjęcia, filmy, pamiątki...) • warzywa i owoce – smak, zapach, wygląd – znaczenie zmysłów • dary pór roku i sposoby ich przechowywania • kuchnia charakterystyczna dla poszczególnych pór roku • urządzenia domowego użytku dawniej i dziś
Listopad	**Czy każdy jest Polakiem?** Jaki ptak mieszka na naszym godle? Kiedy podczas śpiewu powinniśmy stać?	• symbole narodowe (godło, flaga, hymn) • ważne wydarzenia w dziejach Polski na podstawie danych historycznych i legend • stolice Polski • mapa Polski – akweny, miasta, krajobrazy • ważni obywatele naszego kraju • sąsiedzi naszego kraju • Unia Europejska: prawa człowieka

TREŚCI PROGRAMOWE

MIESIĄC	ZAGADNIENIA BADAWCZE (do wyboru)	ZAKRES TREŚCI
Listopad		• narodowe tradycje • historia i legendy naszej miejscowości, symbole (herb, hejnał, ratusz) • charakterystyczne budowle: nowa i stara zabudowa • nazwy dzielnic i ulic naszej miejscowości • zakłady pracy • znani obywatele naszego miasta/wsi • lokalni twórcy, artystyczne zawody (nazwy, rodzaje talentów, akcesoria) • miejsca prezentacji wytworów artystycznych • odbiorcy sztuki (pełnosprawni i niepełnosprawni)
Grudzień	**Gdzie rośnie drzewo rodzinne?** Czy z rodziną zawsze jest miło? Czym się zajmują moi rodzice?	• znajomość członków bliższej i dalszej rodziny – kształtowanie więzi rodzinnych • tradycje rodzinne (święta, jubileusze, uroczystości rodzinne) • zawody rodziców, dziadków • dom rodzinny – budynek, urządzenia domowe • obowiązki poszczególnych członków rodziny • wspólne spędzanie czasu wolnego (zimowe zabawy) • bezpieczeństwo w domu (fizyczne i emocjonalne)
Styczeń	**Jak zmierzyć czas?** Czy babcia i dziadek byli dziećmi?	• kalendarz • części doby, nazwy dni, miesięcy i pór roku • oznaki upływu czasu – narzędzia do mierzenia czasu • karnawał w dzieciństwie babci i dziadka • zmiana koloru przyrody ze względu na porę roku • zwiastuny poszczególnych pór roku

TREŚCI PROGRAMOWE

MIESIĄC	ZAGADNIENIA BADAWCZE (do wyboru)	ZAKRES TREŚCI
Luty	**Jak dbać o zdrowie?** Jak ubierają się pory roku? Czy znasz „zielone witaminy”?	• zabawy na świeżym powietrzu • aktywny wypoczynek – sporty zimowe • profilaktyka (hartowanie się) • opieka zdrowotna • opieka nad chorym • właściwy ubiór ze względu na porą roku, pogodę, rodzaj aktywności sportowej, rodzaj wykonywanych czynności • miniuprawy, minihodowle w kącikach przyrody
Marzec	**Skąd się bierze chleb i mleko?** Co się kryje w jajku? Dlaczego wiosna budzi przyrodę?	• różnice między wsią a miastem (krajobraz miejski i wiejski) – zalety i wady mieszkania w mieście i na wsi (bezpieczeństwo) • mieszkańcy wsi (ludzie i ich zajęcia, obrzędy, zawody oraz zwierzęta) • maszyny wykorzystywane do pracy na wsi • gospodarstwa rolne – zabudowania dla ludzi i zwierząt • warunki rozwoju zwierząt i roślin – uprawy rolne i hodowle • ekologia i agroturystyka • kultura ludowa – sztuka i tradycje • symptomy wiosny
Kwiecień	**O czym mówią drzewa?** Co to znaczy sprzątać świat?	• rodzaje i skupiska drzew (parki, lasy) • roślinność lasu (pomniki przyrody, rośliny chronione) • zmiany w lesie związane z porami roku (w świecie roślin i zwierząt) • mieszkańcy lasu – warunki rozwoju zwierząt i roślin • zawody związane z pracą w lesie • bezpieczeństwo w lesie (zagrożenia ze strony lasu i ze strony ludzi– ekologia)

TREŚCI PROGRAMOWE

MIESIĄC	ZAGADNIENIA BADAWCZE (do wyboru)	ZAKRES TREŚCI
Kwiecień		• odgłosy lasu • sposoby spędzania wolnego czasu na łonie przyrody • właściwe zachowania wobec przyrody
Maj	**Czy przedszkolak może być sportowcem?** Czy znasz moją ulubioną dyscyplinę sportu? Czy moja mama lubi sport?	• budowa ciała – podstawowe narządy i układy funkcjonujące w ciele człowieka • aktywność ruchowa • dyscypliny sportowe (nazwy, zawodnicy, trenerzy, miejsca uprawiania, stroje i akcesoria sportowe, obiekty sportowe) • styl życia sportowców (odżywianie, hartowanie, zasada fair play, rywalizacja, treningi, samodyscyplina, radzenie sobie z wygraną i porażką, kibicowanie) • imprezy sportowe – igrzyska, olimpiady, zawody (międzynarodowe, krajowe i lokalne) • sportowcy niepełnosprawni
Czerwiec	**Jak bezpiecznie odpocząć w wakacje?** Po czym można poznać lato? Jak się porozumiewać na odległość?	• miejsca wakacyjnego odpoczynku • bezpieczeństwo zabaw • zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin i zwierząt – sposoby zapobiegania i radzenia sobie w momencie zagrożenia • aktywny wypoczynek – sposoby spędzania czasu wolnego • oznaki lata • środki komunikacji (transport, poczta, poczta elektroniczna...) • urządzenia techniczne codziennego użytku – zasady bezpiecznego użytkowania

Warto z dziećmi tworzyć mapy umysłowe. Tworzenie „notatek" odbywa się zgodnie z pracą mózgu, tzn. nie liniowo, ale w postaci „drzewek".

Mózg gromadzi informacje w podobnych do drzewek dendrytach, korzystając z wzorców i skojarzeń, toteż tym łatwiej i szybciej będziesz się uczył, im lepiej dostosujesz się do metody zapamiętywania stosowanej przez mózg.

(G. Dryden, J. Vos, Rewolucja w uczeniu)

Można to robić nawet z najmłodszymi dziećmi, stosując obrazki zamiast napisów. W przypadku dzieci starszych obrazki można zastąpić piktogramami lub napisami. Dzieci powinny być świadkiem kodowania treści przez nauczyciela za pomocą liter (inny rodzaj kodu) albo wykorzystania umiejętności niektórych dynamiczniej rozwijających się kolegów.

Wersja mapy umysłowej dla nauczyciela:

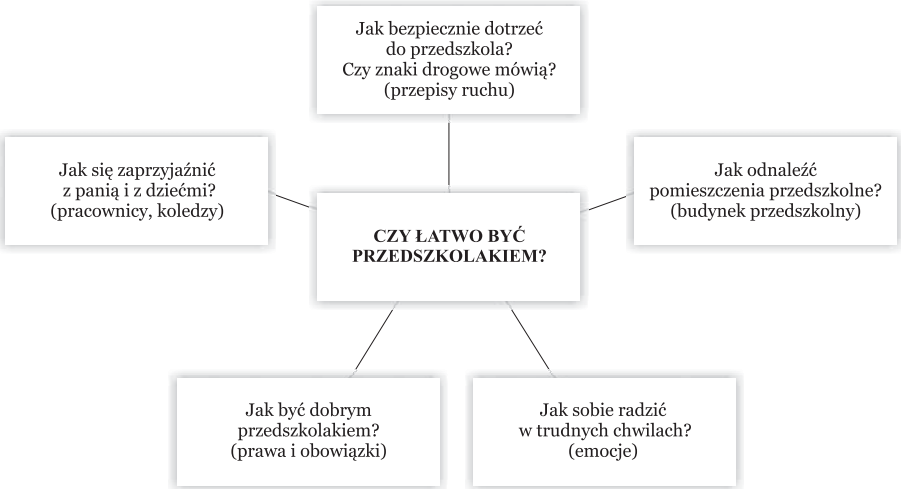

Wersja mapy umysłowej dla dzieci:

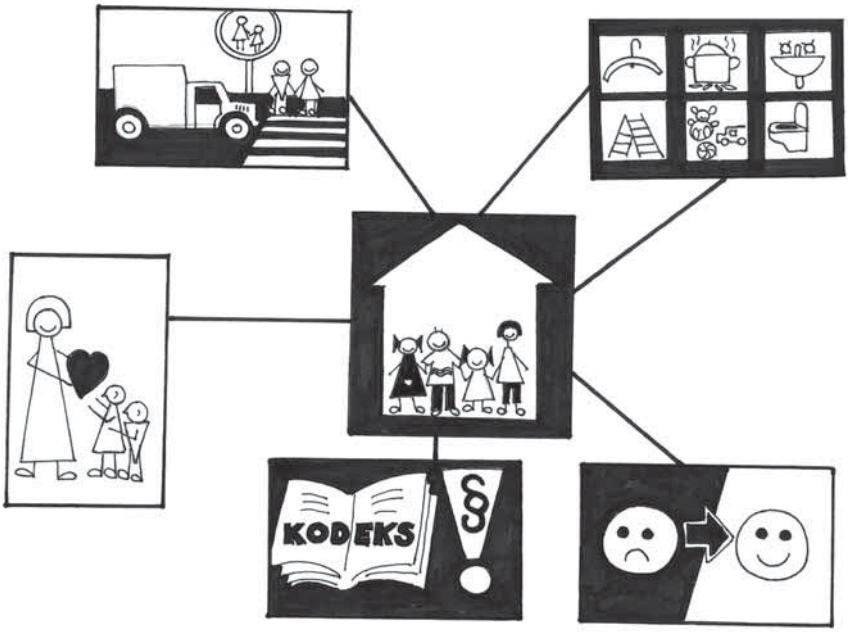

Najważniejsze jest to, że dziecko może szybciej przyswoić i zapamiętać informacje, jeśli dostosuje swój styl przyswajania do zapamiętywania przez mózg. Z łatwością i szybko może odkodować wiadomości zapisane pod postacią piktogramu (obrazka, symbolu). Poza tym cały czas może widzieć powiązania i zależności oraz łączyć informacje poprzez wzory i skojarzenia. Kolory i obrazki mają duże znaczenie przy sporządzaniu map. Dzięki bieżącemu „dopisywaniu" informacji na mapie dzieci jednocześnie obserwują przyrost wiadomości i kategoryzują je w zrozumiały dla siebie sposób.

Tworzenie map z rysunkami i piktogramami (napisami stworzonymi przez lub z pomocą nauczyciela) ma również inne zalety. Chęć odkodowania zapisu, a potem chęć stworzenia własnego, to nic innego, jak „pisanie" i „czytanie" *bezliterowe*, niezależnie od innej osoby. Podejmowanie kodowania i odkodowywanie jest więc dla dziecka czynnością, w której widzi ono cel, a nie tylko zadanie otrzymane od nauczyciela i działanie dla samego tylko działania. Stworzenie mapy określającej stan wiedzy na starcie zmagania się z zagadnieniem,

a potem wzbogacanie jej w trakcie działań lub zrobienie nowej, bogatszej jest też widocznym dla dzieci przyrostem wiadomości na dany temat. Udział w wykonaniu mapy jest z kolei dowodem rozwoju sprawności „zapisywania", gromadzenia informacji.

Mapa umysłowa powinna być stale dostępna dla dzieci tak, aby w trakcie zgłębiania problemu mogły one nanosić zdobyte nowe wiadomości. W ten sposób unaoczni ona dzieciom przyrost ich wiedzy na dany temat i będzie pomocą w szybkiej powtórce wiadomości. Mapa umysłowa to „ściana, która uczy".

Według MEN *planowanie procesu dydaktycznego zakłada elastyczność działań i nie ma podstawy prawnej do żądania jednoznacznej porównywalności planów dydaktycznych nauczyciela z zapisami w dzienniku*.

Nauczyciel powinien stworzyć **plan pracy** (miesięczny będzie tylko wtedy, gdy zaplanuje działania na miesiąc, w przeciwnym razie może być np. 2-, 3-miesięczny), który powiniem mówić najpierw, jakie umiejętności rozwijać będą dzieci, a potem, o jakie treści to będzie oparte, jakich metod użyje. A więc, nie powinien być zbyt szczegółowy, bo trudno przewidzieć szczegółowe działania na tak długi czas. Szczegółowy zapis ma przecież swoje miejsce w dzienniku. Tam też powinny się znaleźć tytuły słuchanych utworów literackich, piosenek, konkretne zabawy, działania plastyczne, matematyczne i inne... Nauczyciel, planując pracę w sposób ogólny, nie straci z oczu umiejętności, które planuje rozwijać lub ćwiczyć u dzieci. Świadomie „ubierze" działanie dzieci w taką treść i taką metodę lub technikę (zapisze to w dzienniku), że będzie ono atrakcyjne z punktu widzenia dziecka i pożądane z perspektywicznego punktu widzenia nauczyciela. Ponadto będzie mógł szybko dokonać modyfikacji, uwzględniając nagłą zmianę warunków (pogoda, nieprzewidziane wydarzenia losowe itp.).

CZY ŁATWO BYĆ PRZEDSZKOLAKIEM?
Tematy badawcze:
Jak odnaleźć pomieszczenia przedszkolne? (budynek przedszkolny)
Jak bezpiecznie dotrzeć do przedszkola? (przepisy ruchu drogowego)
Jak radzić sobie w trudnych chwilach? (emocje)
Jak zaprzyjaźnić się z panią i z dziećmi? (pracownicy, koledzy)
Jak być dobrym przedszkolakiem? (prawa i obowiązki)

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Społeczna	**1/1, 1/2, 1/3** **2/1, 2/4** **15/1, 15/5**	pierwszy ⬇	• podejmowanie prób stosowania zwrotów grzecznościowych (powitanie, pożegnanie, przeproszenie), wyrabianie nawyku zgłaszania potrzeb nauczycielowi • tworzenie umów słownych, graficznych i ruchowych (odczytywanie gestów), wskazanie na związek między zawartymi umowami a pojawiającymi się sytuacjami (np. uświadomienie prawa innych dzieci do zabawy tymi samymi zabawkami) • przedstawianie się (podawanie imienia i płci, podanie ręki) – np. przedstawianie się misiowi • podejmowanie prób mycia rąk, samodzielnego jedzenia oraz ubierania się zgodnie ze słowną instrukcją i pokazem nauczyciela podczas tych czynności • aktywny udział w poznawaniu przedszkola, jego pracowników i kolegów z grupy (spacer po przedszkolu) • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Społeczna	**1/1, 1/2, 1/3** **2/1, 2/4** **15/1, 15/5**	drugi	• samorzutne stosowanie zwrotów powitania i pożegnania zgodnie z sytuacją • aktywny udział w zabawach integrujących (wykorzystanie elementów pedagogiki zabawy) • budowanie kodeksu praw i obowiązków w miarę pojawiających się okoliczności (zrozumiałe zasady – utożsamianie się z tworzonym prawem) • przedstawianie się (podawanie imienia, nazwiska, podanie ręki), budowanie świadomości, że informacje o sobie może podać osobom, które zna • wspólne tworzenie instrukcji mycia rąk (proste schematy lub piktogramy jako podpowiedź kolejnych etapów tej czynności) • podejmowanie prób samodzielnego wkładania i zdejmowania części garderoby w szatni • inne	
		trzeci	• stosowanie form grzecznościowych adekwatnie do sytuacji (powitanie, pożegnanie, przeproszenie, podziękowanie, uprzejme zapytanie) • funkcjonalne stosowanie umów – uzasadnianie przez dzieci korzyści i konieczności ich przestrzegania • tworzenie „żywego” kodeksu na podstawie różnych zajść w grupie tak, aby zasady były zrozumiałe i pozwalały na ich zastosowanie w podobnych sytuacjach w przedszkolu • opiekowanie się dziećmi młodszymi w swojej grupie (w przypadku grupy zróżnicowanej wiekowo) lub z innych grup (pomoc w szatni, pomoc w odnalezieniu właściwej sali...) • wprowadzenie dzieci w rolę przewodników po przedszkolu (określanie przez dzieci funkcji poszczególnych pomieszczeń) • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Umysłowa	**3/2, 3/3** **4/2** **13/1, 13/3, 13/4, 13/6,** **14/1, 14/3, 14/5, 14/7**	pierwszy	• wyrabianie nawyku mówienia umiarkowanym głosem podczas wypowiadania się (szeptanie misiowi do ucha) • słuchanie krótkich opowiadań (czytanych i opowiadanych przez nauczycielkę) związanych z pierwszymi przeżyciami w przedszkolu (próby szukania analogii do własnej sytuacji) • układanie przedmiotów w miejscach ich przechowywania (podczas zabawy i po jej zakończeniu przyporządkowanie rekwizytów w sensowny sposób), • zabawy w ustawienie przedmiotów w rzędzie lub szeregu (przygotowanie obiektów do liczenia) – naśladowanie działań nauczycielki • zabawy w liczenie z pomocą nauczycielki (starszego dziecka) • nazywanie i wskazywanie części ciała w zabawie • naśladowanie rytmów dźwiękowych w zabawie • rysowanie w ograniczonym polu, wrysowywanie określonych kształtów w szablon • udział w „zabawach paluszkowych", kreślenie nieregularnych linii na dużych powierzchniach, eksperymentowanie w celu poznania właściwości papieru • słuchanie prostych opowiadań i bajek związanych z przerabianą tematyką • zapoznanie z symboliką (znaczki, piktogramy...) w szatni, sali i łazience • inne	
		drugi	• przestrzeganie zasady cichego i spokojnego mówienia • słuchanie opowiadań i wierszy związanych z powakacyjnymi przeżyciami w przedszkolu, odpowiadanie na pytania bezpośrednio związane z wysłuchanym tekstem, (szukanie analogii do własnej sytuacji) • grupowanie przedmiotów zgodnie z podaną cechą • przygotowanie obiektów do liczenia, ustawianie w szeregu lub rzędzie • rozdawanie przedmiotów „każdemu po równo" • nazywanie i wskazywanie części ciała u siebie i innych podczas zabaw lalkami, miśkami... • układanie prostych rytmów, odtwarzanie ruchem	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Umysłowa	**3/2** **3/3** **4/2** **13/1,** **13/3,** **13/4,** **13/6,** **14/1,** **14/3,** **14/5,** **14/7**		• obrysowywanie i rysowanie figur geometrycznych • rysowanie prostych linii, prostych pionowych kresek (deszcz, płot...) – prawidłowe trzymanie przyboru • słuchanie utworów literackich związanych z przerabianą tematyką (wyodrębnienie istotnych postaci i przedmiotów) • wspólne tworzenie instrukcji mycia rąk za pomocą piktogramów (schematyczne rysunki umieszczone w łazience przedstawiające kolejne czynności podczas mycia rąk) • inne	
		trzeci	• w wypowiedziach stosowanie intonacji i siły głosu stosownie do sytuacji (eksperymentowanie z głosem) • słuchanie opowiadań i wierszy związanych z powakacyjnymi przeżyciami w przedszkolu, odpowiadanie na pytania bezpośrednio związane z wysłuchanym tekstem, wypowiadanie własnych opinii na dany temat • porównywanie obiektów (odnajdywanie różnic i podobieństw), grupowanie zgodnie z podanymi cechami – uzasadnianie działania • przeliczanie uporządkowanych przedmiotów (szereg, rząd), stosowanie prawidłowych liczebników i liczby zbioru, dostrzeganie błędnego liczenia, określanie liczebności i porównywanie (dwa równoliczne zbiory) • nazywanie i wskazywanie części ciała, posługiwanie się pojęciami góra/dół podczas zabaw i pracy na kartce • zagadki słuchowe – wysłuchiwanie, odtwarzanie i kontynuowanie rytmów • wykonanie schematu ciała na dużym arkuszu papieru, nazywanie kierunków • właściwe trzymanie przyborów podczas samodzielnego wykonania pomocy lub elementów pomocy do zajęć • słuchanie i odtwarzanie treści utworów literackich związanych z przerabianą tematyką, wyróżnienie głównych epizodów i bohaterów • wspólne tworzenie instrukcji mycia rąk przy wykorzystaniu piktogramów, zgłaszanie własnych propozycji • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Artystyczna	**7/2** **8/1** **8/2** **8/3** **9/2** **9/3** **10/1** **10/2**	pierwszy	• zabawy – robienie różnych min, obserwowanie własnej mimiki w lustrze, nazywanie „miny” • naśladowanie ruchów nauczycielki podczas ilustrowania tekstu ruchem • wspólnie z nauczycielką śpiewanie piosenek związanych z przerabianą tematyką • reagowanie na zmianę tempa (szybko – wolno) • eksperymentowanie dźwiękiem z instrumentami perkusyjnymi (np. kołatka, bębenek) • rysowanie kredkami świecowymi, mazakami na dużym formacie, rysowanie kredą na betonie • malowanie farbą plakatową – eksperymentowanie z barwą • zabawy konstrukcyjne z klocków i w piaskownicy – nazywanie swojej pracy • inne	
		drugi	• zabawy mimiczne – opisywanie własnej mimiki, łączenie jej z nastrojem pozytywnym i negatywnym • odgadywanie i nazywanie czynności na podstawie ruchów wykonywanych przez inne dzieci • nauka i śpiew piosenek związanych z przerabianą tematyką – śpiew w grupie i w zespole • reagowanie na zmianę dynamiki (głośno, średnio, cicho) • tworzenie rytmicznego akompaniamentu na instrumentach perkusyjnych do poznawanych piosenek • rysowanie postaci ludzkiej (kredki świecowe i ołówkowe), rysowanie prostych pojazdów • malowanie farbą plakatową (duży pędzel, duża powierzchnia) • zabawy konstrukcyjne z klocków, pudeł i kartonów • zabawy badawcze piaskiem – wznoszenie budowli wg własnego pomysłu • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Artystyczna	**7/2** **8/1** **8/2** **8/3** **9/2** **9/3** **10/1** **10/2**	trzeci	• zagadki ruchowe i pantomimiczne związane z czynnościami wykonywanymi w przedszkolu, przedstawianie nastroju w sposób niewerbalny, nazywanie go • zagadki muzyczne – rozpoznawanie znanych piosenek na podstawie melodii, nauka piosenek z zakresu przerabianej tematyki • reagowanie na zmianę dynamiki wraz ze stopniowymi zmianami (głośno, średnio, cicho, coraz głośniej, coraz ciszej) • reagowanie marszem, biegiem, podskokami na umówiony akompaniament • tworzenie akompaniamentu na instrumentach perkusyjnych z uwzględnieniem tempa i natężenia melodii • rysowanie postaci ludzkiej z uwzględnieniem zasadniczych elementów budowy • rysowanie i malowanie farbą plakatową pojazdów (uwzględnienie istotnych szczegółów) – zwrócenie uwagi na właściwe umieszczenie kompozycji na kartce • rysowanie z wykorzystaniem kształtów geometrycznych • malowanie na różnej fakturze farbą o różnej gęstości • wykonywanie prac plastycznych technikami łączonymi na tematy dowolne • wznoszenie budowli z piasku, włączanie w prace elementów z tworzywa sztucznego i drewna – wypowiadanie się na temat swojej pracy z uwzględnieniem kolejnych jej etapów • zabawy w kąciku konstrukcyjnym – posługiwanie się prostymi narzędziami pozwalającymi na połączenie klocków • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Przyrodnicza	**11/1** **11/2** **12/1** **12/2**	pierwszy	• naśladowanie w zabawach zjawisk atmosferycznych pokazywanych przez nauczycielkę ruchem i mimiką • dostrzeganie związku między odpowiednią garderobą a aktualną pogodą – nazywanie garderoby charakterystycznej dla aktualnych warunków atmosferycznych • rozpoznawanie roślin w otoczeniu przedszkola (używanie pojęć ogólnych; trawa, kwiaty, drzewa...) • towarzyszenie nauczycielce w opiece nad rybkami i innymi zwierzętami z przedszkolnej hodowli • inne	
		drugi	• rozpoznawanie i nazywanie aktualnych zjawisk atmosferycznych (słoneczna pogoda, deszcz, wiatr) • współtworzenie elementów kalendarza pogody (piktogramy z odpowiednią informacją) • rozpoznawanie roślin w otoczeniu przedszkola (używanie nazw najczęściej spotykanych drzew: jarzębina, kasztanowiec, dąb..., najczęściej spotykanych kwiatów) • karmienie i opieka nad zwierzętami z hodowli przedszkolnej pod kontrolą nauczyciela • inne	
		trzeci	• rozpoznawanie i nazywanie aktualnych zjawisk atmosferycznych, powiązanie z aktualną porą roku, poszukiwanie innych pór roku, w których występują podobne zjawiska • zabawy badawcze z wiatrem • rozpoznawanie i nazywanie symptomów pogody – tworzenie piktogramów, prowadzenie kalendarza pogody • rozpoznawanie i nazywanie roślin charakterystycznych dla aktualnej pory roku, określanie środowiska występowania (sad, ogród, las, łąka) • prowadzenie i dokumentowanie obserwacji roślin w hodowli • ustalenie potrzeb zwierząt z aktualnej hodowli przedszkolnej, opieka nad nimi • inne	

Rodzaj aktywności	Obszar/ umiejętność	Poziom	Planowane działania	Uwagi
Zdrowotna	**5/1** **5/3** **5/4** **6/1** **6/2**	pierwszy	• prowadzenie doświadczeń pozwalających określić smak potraw podawanych dzieciom podczas posiłków – zachęcanie do przełamania oporów dzieci do niektórych potraw • udział w ruchowych zabawach integracyjnych i orientacyjno-porządkowych w sali i na powietrzu – zachęcanie do swobodnej zabawy, czerpanie radości z ruchu • obserwacja drogi do przedszkola ze względu na bezpieczeństwo pieszych – poznanie podstawowych zasad ruchu pieszych (przekraczanie jezdni tylko w obecności dorosłych w wyznaczonych miejscach i po spełnieniu właściwych warunków) • inne	
		drugi	• rozpoznawanie i nazywanie niektórych potraw – budzenie świadomości zalet prawidłowego odżywiania • zabawy ruchowe rozwijające świadomość własnego ciała (np. elementy „metody ruchu rozwijającego Veroniki Sherborne"), orientację w przestrzeni – rozwijanie sprawności ciała w zabawach w sali i na powietrzu • zachęcanie do własnej inicjatywy i aktywności ruchowej podczas zabaw na powietrzu • zapoznanie z oznakowaniem i zasadami prawidłowego poruszania się pieszych po ulicach i chodnikach (znaki, sygnalizacja, zebra) – zastosowanie wiedzy w zabawach ruchowych • inne	
		trzeci	• uświadamianie konieczności zdrowego odżywiania – praktyczne stosowanie zasad zdrowego odżywiania na co dzień, • nazywanie aktualnie spożywanych warzyw i owoców, przełamywanie niechęci • zabawy ruchowe rozwijające świadomość własnego ciała (np. elementy „Metody Ruchu Rozwijającego Veroniki Sherborne"), orientację w przestrzeni – rozwijanie sprawności ciała w zabawach i zestawach ćwiczeń w sali i na powietrzu • rozwijanie kreatywności ruchowej, zachęcenie do zabaw ruchowych na powietrzu, korzystanie z przyrządów i przyborów zgodnie z zasadami bezpieczeństwa (zgłoszenie nauczycielce zagrożenia z powodu uszkodzonego sprzętu) • rozwijanie świadomości i nawyków stosowania się do przepisów ruchu drogowego i prawidłowego zachowania się podczas korzystania z różnych środków transportu, przyswojenie i utrwalenie podstawowych znaków drogowych (w zakresie ruchu pieszych) i oznakowań dotyczących środków transportu • inne	

Świadome wybieranie i nanoszenie w planach symbolu umiejętności w obszarach podstawy programowej (np. 12/2, 5/1...), pozwoli na stałe monitorowanie i właściwe zaplanowanie działań, tak, aby zachować ich płynność i nie pominąć rozwoju żadnej dziecięcej umiejętności. Oczywiście, w obrębie jednego planu nauczyciel może skoncentrować się na kilkunastu umiejętnościach z różnych rodzajów aktywności dziecka. W kolejnym planie kładzie nacisk na inne, utrwalając poprzednie. Jednakże, przeglądając kolejne plany, w szybki sposób można sprawdzić, które z umiejętności wymagają większej uwagi nauczyciela (których on jeszcze nie wziął pod uwagę lub poświęcił im zbyt mało czasu). W dodatku, dzięki konstrukcji programu „Jak po sznurku...", można to zrobić sprawnie, uwzględniając trzy poziomy rozwojowe obejmujące te same treści. Świadczy to o uwzględnieniu podczas planowania możliwości wszystkich dzieci w danej grupie przedszkolnej.

Plan ma charakter otwarty i dzięki sformułowaniu *inne* pozostawia miejsce na bieżącą modyfikację i korzystanie z dobrych pomysłów, nowych piosenek, przyniesionych przez dzieci książek itp.

VI. Jak osiągnąć zamierzone cele? Sposoby osiągania celów

Niezależnie od stylu pracy w edukacji przedszkolnej najważniejsze dla dzieci jest uzyskanie profesjonalnego wsparcia w zakresie ich własnego rozwoju. Konieczność świadomego reżyserowania przez nauczycieli sytuacji edukacyjnych zmusza do refleksji. Pamiętajmy, że przyswajanie wiedzy i umiejętności odbywa się w spontanicznej aktywności dziecka i podczas działań, które zaplanował dla dziecka dorosły. Jeśli będą one atrakcyjne z punktu widzenia dziecka, angażujące je emocjonalnie, to tylko nauczyciel będzie wiedział, że zachodzi proces nauczania.

Świadome planowanie i dokumentowanie pracy eliminuje powszechną praktykę kilkakrotnego zapisu tych samych treści w różnych miejscach, co często frustruje nauczycieli. „Jak po sznurku" powinno prowadzić od podstawy programowej przez program, propozycję planów, do zapisów w dzienniku. I odwrotnie – od zapisu w dzienniku powinniśmy dotrzeć poprzez plan i program do umiejętności zakładanych w podstawie programowej. Dzięki temu, nawet jeśli nauczyciel pracuje z najmłodszymi dziećmi, przez cały czas ma świadomość, jakie umiejętności rozwija u potencjalnego absolwenta przedszkola.

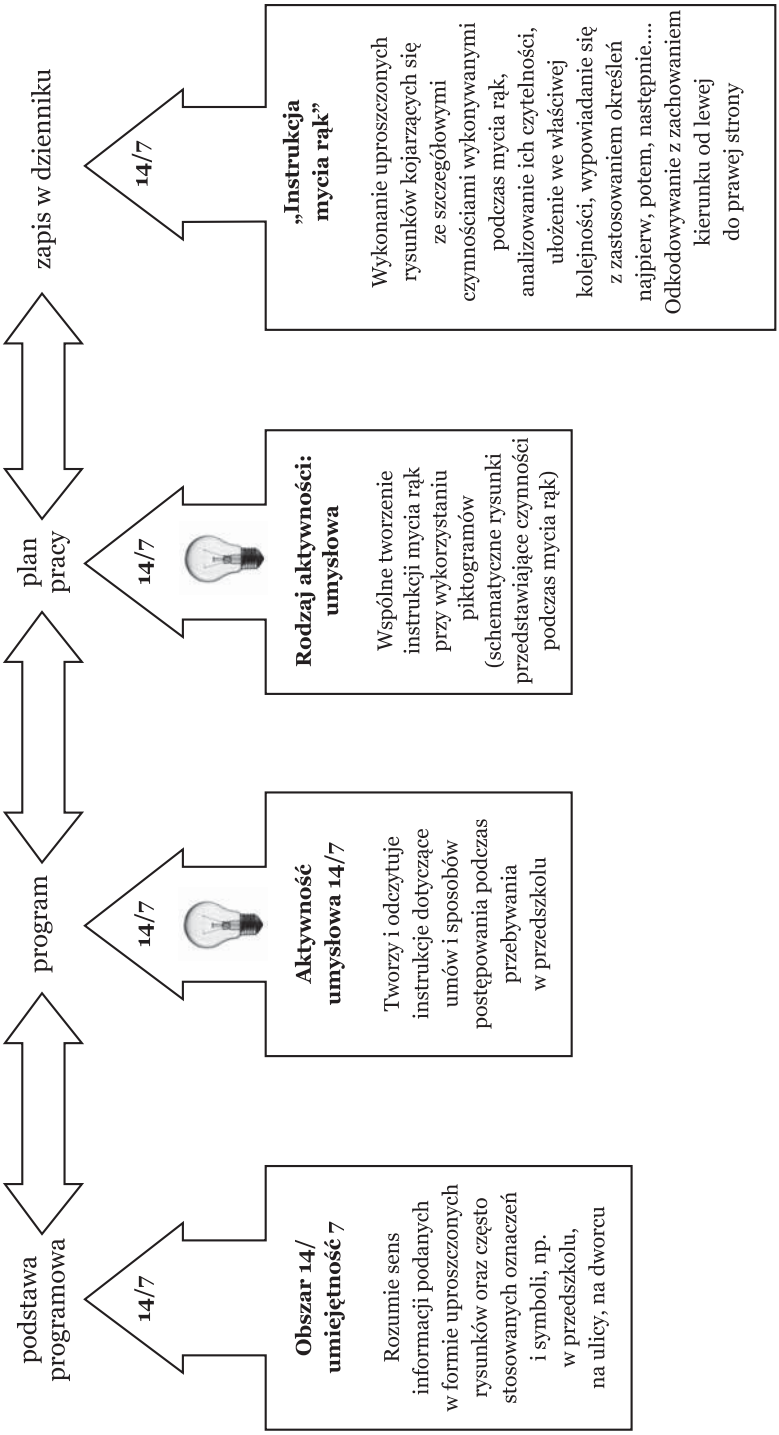
podstawa programowa
program
plan pracy
zapis w dzienniku
14/7
Obszar 14/ umiejętność 7
Rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu
14/7
Aktywność umysłowa 14/7
Tworzy i odczytuje instrukcje dotyczące umów i sposobów postępowania podczas przebywania w przedszkolu
14/7
Rodzaj aktywności: umysłowa
Wspólne tworzenie instrukcji mycia rąk przy wykorzystaniu piktogramów (schematyczne rysunki przedstawiające czynności podczas mycia rąk)
14/7
„Instrukcja mycia rąk”
Wykonanie uproszczonych rysunków kojarzących się ze szczegółowymi czynnościami wykonywanymi podczas mycia rąk, analizowanie ich czytelności, ułożenie we właściwej kolejności, wypowiadanie się z zastosowaniem określeń najpierw, potem, następnie.... Odkodowywanie z zachowaniem kierunku od lewej do prawej strony

Dobra struktura działań edukacyjnych, to:

- cele zajęć wynikające z programu nauczania,
- zaplanowane wymagania wynikające z celów zajęć osiągalne dla dzieci,
- zadania dla dzieci prowadzące do osiągania celów, a tym samym zaplanowanych wymagań,
- metody nauczania i formy pracy wynikające z celów zajęć, treści kształcenia oraz możliwości dzieci; angażujące uwagę dzieci,
- przestrzeń edukacyjna dostosowana do metod i form pracy,
- nauczyciel monitorujący poziom osiągnięć dzieci.

„Uczymy tak, a nie inaczej nie dlatego, *że tak się robi*, ale dlatego, że tu i teraz dana formuła wydaje się nam najbardziej adekwatna. Pojęcie <<strategia>> zawiera w sobie w warstwie konceptualnej odpowiedź na pytanie: **dlaczego?** (pojęcie metody w potocznym rozumieniu tego słowa, zawiera tylko odpowiedź na pytanie jak?). (Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwerski, Pedagogika, PWN, Warszawa 2008).

„...Przez strategię rozumie się koncepcję zmierzającą do zharmonizowania celów, treści, metod, form organizacyjnych i środków pracy dydaktyczno-wychowawczej..."

(Słownik pedagogiczny, Czesław Kupisiewicz, Małgorzata Kupisiewicz, PWN, Warszawa 2009, s. 167).

Dla potrzeb edukacyjnych małego dziecka przyjmuje się następujące wzory uczenia się:

- „uczenie się określonych zachowań pod wpływem wzmocnień zewnętrznych (uzyskiwanych informacji zwrotnych) i skłonności do modelowania,
- uczenie się polegające na aktywnym przetwarzaniu informacji (radzenie sobie z informacjami – ich przyswajanie, przetwarzanie, produkowanie),
- uczenie się społeczne (we współpracy),
- uczenie się całościowe (osobowościowe)".

(Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwerski, Pedagogika, PWN, Warszawa 2008).

Najważniejsze jest to, że nauczyciel wcale **nie musi być ekspertem w zakresie realizowanej tematyki**, gdyż jego rola sprowadza się do kierowania procesem gromadzenia wiedzy przez dzieci, wspomagania i budowania w nich poczucia wartości. W związku z tym najważniejsza jest szczera odpowiedź na pytanie, *Kto w czasie działań (zaaranżowanych przez nauczyciela) powinien być bardziej aktywny – nauczyciel czy dzieci?* Niestety, zdaża się, że nauczyciel dobrze się przygotuje, prezentuje dzieciom nowe wiadomości (często posługując się rekwizytami), a w rezultacie jest rozczarowany efektami i zaangażowaniem dzieci. Podawanie wiedzy dzieciom, a nie wspólne odkrywanie jej z nimi jest powszechną chorobą nauczycieli na różnych poziomach edukacji. Przynosi jednak skutki przeciwne do zamierzonych, szczególnie u małych dzieci. Wątpliwym jest bowiem fakt, że „zajęcia" z całą grupą dzieci (około 25 osób) prowadzone w „tradycyjny" sposób (nauczyciel podaje gotową wiedzę, a dzieci słuchają) dają stałą możliwość aktywizacji wszystkim dzieciom w grupie. Jeśli ktoś w tej sytuacji jest bardzo aktywny, to z pewnością nauczyciel, a nie dzieci. Problem w tym, że dzieci nie potrzebują prezentacji wiedzy i umiejętności nauczyciela, lecz własnych doświadczeń. Zbyt duże bogactwo informacji przekazywanych przez nauczyciela pochłania ogromną część czasu i energii dzieci, nie pozostawiając go zbyt wiele na samodzielne podejmowanie działań, podczas których właśnie dziecko uczy się myśleć, planować, obserwować i przekonuje się o swoich możliwościach. Dziecko zaangażowane w interesujące działanie będzie w stanie przez dłuższy czas utrzymać na nim uwagę. Nie stanie się tak, jeśli otrzyma od nauczyciela tylko skomplikowany opis lub instrukcję słowną bądź jako bierny uczestnik zajęć, śledząc tok myślenia nauczyciela,wykona jego polecenia. Jeśli natomiast dzieciom pozwoli się na podejmowanie decyzji (oczywiście takich, które nie niosą za sobą niebezpieczeństw), dzieci staną się twórcze i odpowiedzialne. W przeciwnym razie, przyzwyczajone tylko do wykonywania poleceń, będą na nie czekać i z twórców (naturalną twórczością obdarzyła je natura) zmienią się w wykonawców. Doświadczenia są bezpośrednie i prawdziwe. Przede wszystkim całkowicie angażują dziecko. Dziecko doświadcza czegoś

za pomocą zmysłów, uczestniczy w tym doświadczeniu, odnosi je do doświadczeń z przeszłości, zauważa pewne prawidłowości, wyłaniające się wzorce. Dlatego zdobywaniem informacji powinny się zająć właśnie dzieci.

Nauczmy dzieci:

- gdzie i jak szukać informacji,
- jak je gromadzić,
- jak je wykorzystywać, chwalić się nimi, stosować w nowych sytuacjach.

Wielozmysłowe doświadczanie świata

Aby nauczyć się czegoś szybko i efektywnie, trzeba to zobaczyć, usłyszeć i poczuć.

(Tony Stockwell)

Mózg, o którym często czytamy, że jest „najważniejszym" organem naszego ciała, nie jest samowystarczalny. Korzysta z informacji dostarczonych przez zmysły, które oprócz tego, że są informatorami, są też współuczestnikami procesu uczenia się. Niezwykle ważne jest, aby pracowały wszystkie zmysły, a nie w znaczącej przewadze słuch. Zmysły formułują bazę rozumienia, z której rozwijają się koncepcje myślowe. Doświadczenie i doznanie to uczenie.

Dziecko często samo potrafi dojść do odpowiedzi, znaleźć rozwiązanie zdumiewająco skuteczne, ale to ono samo musi tę drogę ku odkryciu przejść. Jego dotychczasowe doświadczenia przechowywane są nie tylko w mózgu, ale we wszystkich częściach ciała, dlatego tak ważny jest fakt, by wiedzę gromadziło na drodze aktywnego działania. Nauczyciel za pomocą specjalnie przemyślanych strategii, znając pozytywne emocje dziecka, może sprawić, że dziecko w trakcie nauki buduje wiarę we własne siły, wysoką samoocenę, ciekawość i chęć jej zaspokojenia. Nauka jest najbardziej efektywna, gdy towarzyszy jej radość. Najskuteczniejsze metody szybkiego uczenia są proste i dostarczają dobrej zabawy. Zaangażowanie wszystkich zmysłów (działanie z wykorzystaniem muzyki, rytmu, obrazu, dotyku, uczuć) nawet w przypadku osób

dorosłych, to nic innego, jak powrót do dziecięcych sposobów poznawania świata. Jeśli dziecięcą zabawę potraktujemy jak kształcące doświadczenie, to mamy gotowy „klucz do sukcesu".

Do mózgu wiedzie 6 głównych szlaków:
1) to, co widzimy,
2) to, co słyszymy,
3) to, co smakujemy,
4) to, czego dotykamy,
5) to, co wąchamy,
6) to, co robimy.

Wszystkie zmysły można pobudzić u dzieci za pomocą zaproponowanego tematu, jednocześnie uwzględniając preferencje każdego dziecka. Edukacja wielozmysłowa daje możliwość prawdziwego zgłębienia badanego zagadnienia.

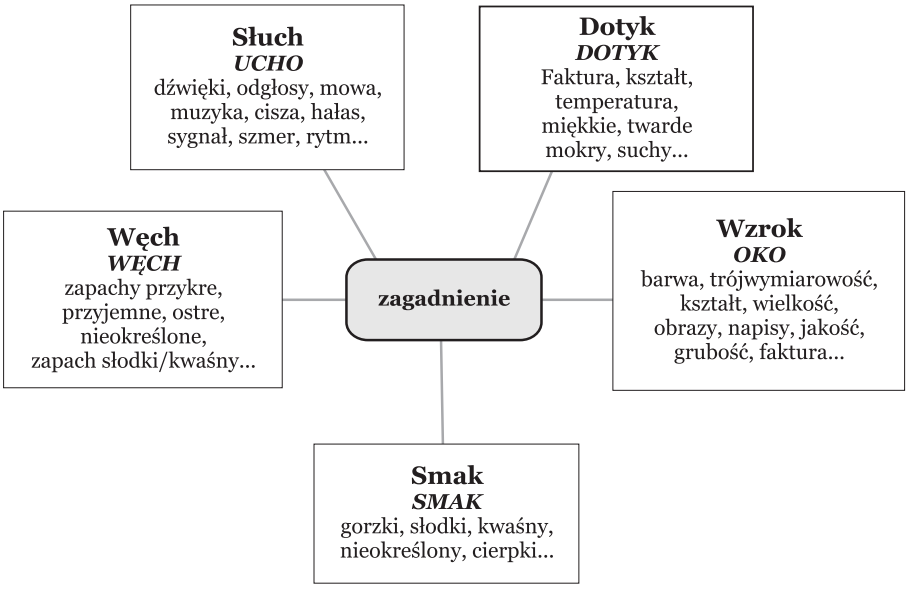

IM SZYBCIEJ NAUCZYCIEL UCZY, TYM WOLNIEJ UCZĄ SIĘ DZIECI.

Działania typu: zajęcia rytmiczne, zabawy ruchowe, słuchanie bajek, oglądanie przedstawień powinny przebiegać **jednocześnie z całą grupą** (praca frontalna). Natomiast inne rodzaje dziecięcej aktywności powinny koncentrować dzieci **w małych (6-, 8-osobowych) zespołach** (dzięki temu każde dziecko pracuje samodzielnie nad takim samym zadaniem). Jeżeli naszym rzeczywistym celem jest wspomaganie rozwoju dzieci, musimy zapewnić im szerokie pole działań praktycznych. Mniejsza liczba dzieci pozwoli wszystkim na bezpośrednie działania, doświadczenia z ich własnym komentarzem, a nauczycielce na obserwację dziecięcego rozumowania. Przestrzeń do działania na podłodze lub dwa zestawione stoliki pozwalają dzieciom na swobodne ruchy i miejsce do pracy. Jeśli tę właśnie przestrzeń oddzielimy **czarodziejskim płotkiem**, **liną** lub inną wybraną przez nas magiczną granicą od pozostałej części sali, to pozwoli to dzieciom oczekującym na swoją kolej bawić się lub cierpliwie czekać, nie przeszkadzając aktualnie pracującym. Ważne jest, aby owa magiczna granica była dla dzieci widoczna, gdyż nie są one jeszcze w stanie przestrzegać słownej umowy. Umowa, zasada powinna być sformułowana z uwzględnianiem pożądanego zachowania dzieci (tego, na czym zależy nauczycielowi), np. **zatrzymujemy się przed magiczną granicą lub za magiczną granicą** (liną, płotkiem...) przebywają tylko te dzieci, które obecnie pracują.

Jakie korzyści daje takie rozwiązanie?

- każde dziecko ma **możliwość bezpośredniego działania** pod okiem nauczycielki (nie można tego zrobić w 25-osobowej grupie). **Dzieci się uczą, a nie nauczyciel je uczy**;
- nauczycielka, która siedzi pośród dzieci przy stoliku, jednocześnie wspiera ich działania i utrzymuje swój wzrok na wysokości wzroku dzieci (w tak małej grupce nauczycielka szybko może zauważyć, które dziecko potrzebuje wsparcia);
- dzieci **mogą swobodnie pracować w swoim tempie**,

a kończąc pracę, zwalniają miejsce kolejnemu oczekującemu dziecku (jest to szczególnie wygodne podczas działań plastycznych);
- wybierając optymalne miejsce, **nauczyciel może mieć kontrolę** nad zabawami pozostałych dzieci (bywa tak, że początkowo dzieci nie potrafią się same bawić, gdyż czekają na polecenie nauczycielki, tak więc uczą się podejmowania decyzji, planowania działań);
- dzieci mają **więcej czasu na zabawy dowolne** (niedoceniane przez dorosłych, a przecież powinny zajmować co najmniej 1/5 czasu pobytu dzieci w przedszkolu), które są wynikiem ich wewnętrznej motywacji, a jednocześnie okazją do zgromadzenia odpowiedniej puli doświadczeń niezbędnych przy budowaniu schematów intelektualnych.

Nauczyciel powinien pozwolić na **pracę indywidualną** dzieciom, które nie chcą pracować w grupie i przesunąć je do pracy indywidualnej oraz dzieciom, które przeszkadzają, dając im jednak szansę lub okazję do ponownego włączenia się do wspólnej zabawy. Czasem, aby dostosować zadania do możliwości dziecka, konieczna jest też **indywidualizacja pracy** (dzieci pracują nad tymi samymi celami, tylko w inny sposób). Polega to na zróżnicowaniu liczby i rodzaju uwag, zachęt ze strony nauczyciela, rodzaju używanego przez niego języka, dobieraniu ulubionych, najkorzystniejszych dla dziecka metod uczenia się, zróżnicowaniu wymagań i doborze pomocy dydaktycznych.

W przypadku dzieci starszych bardzo korzystna jest **praca w parach** (potem w małych 3-osobowych grupach). Skłania do aktywności wszystkich (eliminuje kilkuosobowy aktyw i bierną większość, jak jest w przypadku pracy z całą grupą), uczy konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, podejmowania decyzji, odpowiedzialności. Każde dziecko angażowane jest w sposób odrębny i indywidualny i może zarówno uczyć kolegę, jak i uczyć się od niego, wyjaśniając, stawiając pytania. To dobry sposób na większą aktywność dzieci nieśmiałych i wyposażanie ich w przekonanie, że własne doświadczenia i myśli mają wartość. Nauczycielowi zaś ułatwia obserwację działań i zachowań dziecka (lepiej może zauważyć trudności, z jakimi boryka się dziecko, ocenić stopień rozumienia problemu).

Nauczyciel powinien pobudzić zainteresowanie dzieci tak, aby były one gotowe zaangażować swoje siły i chciały wykonać zadanie samodzielnie. Następnie kierować i nadzorować, aby dzieci nie zboczyły z kursu. Dopóki same próbują rozwiązać problem, nie ma powodu, by interweniować. Zwykle zbyt szybko przychodzimy im z pomocą, zamiast poczekać, aż same o nią poproszą (dzieje się to częściej niż myślimy), dając szansę na samodzielne znalezienie rozwiązania. Każde z nich będzie się starało szukać własnych indywidualnych sposobów pracy. Pomożemy dzieciom, proponując różnorodne metody i techniki znane i stosowane z powodzeniem przez nauczycieli. Program „Jak po sznurku…" zakłada włączenie w działania dzieci **elementów** Metody Dobrego Startu Marty Bogdanowicz, Metody Ruchu Rozwijającego Veroniki Sherborne, Kinezjologii Edukacyjnej Paula Dennisona, Odimiennej Metody Czytania Ireny Majchrzak, Dziecięcej Matematyki E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, Metody Ruchowej Ekspresji Twórczej R. Labana, Metody C. Orffa Pedagogiki Zabawy, Pedagogiki Marii Montessori, technik Freineta, metody projektów i elementów innych uznanych i cenionych metod pracy.

Zastosowanie bogatego spektrum wyżej wymienionych metod i technik sprawi, że proces przyswojenia wiedzy i kształtowania umiejętności przebiegać będzie w indywidualny i najlepszy dla dzieci sposób. Jednocześnie spełni wymagania dotyczące indywidualizacji pracy, różnorodności metod, dostosowania do możliwości i tempa pracy dzieci, co stanowi założenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego.

Praca na podstawie programu *Jak po sznurku…* pozwala nauczycielowi na stosowanie elementów różnych metod bez konieczności modyfikowania go.

DAJMY DZIECIOM CZAS!!!

Środki dydaktyczne powinny być możliwie jak najczęściej wykonywane przez dzieci i tak zaplanowane, aby w rezultacie stały się pomocami dydaktycznymi potrzebnymi w dalszej edukacji. Samodzielne ich przygotowanie przez dzieci zwiększy atrakcyjność zabawy, pokaże sens wcześniejszych działań i zachęci do aktywności w przyszłości. Z doświadczeń wynika, że z pracami wykonanymi samodzielnie związany jest taki ładunek emocjonalny, którego nie zastąpi żadna pomoc dydaktyczna, nawet pięknie i starannie wykonana przez dorosłego. A przy tym jest to również okazja, aby dziecko w sposób naturalny wyrabiało swoją gotowość do szkoły (umiejętność planowania pracy, gotowość oka i ręki do pisania, czytania oraz inne...).

Na podstawie literatury i własnej praktyki można dostrzec ogromną rolę **piktogramów**. Mogą one stać się znakiem rozpoznawczym dla różnych typów działań przy wszystkich proponowanych działaniach dzieci. Nauczycielka ma w zamyśle przebieg całego dnia, natomiast dzieci (szczególnie te najmłodsze) mają jeszcze problem ze zrozumieniem pojęcia czasu i przestrzeni. Kilka piktogramów (schematycznych rysunków) symbolizujących propozycje działań na dany dzień umieszczonych wspólnie z dziećmi w widocznym miejscu, ułatwiłoby im „śledzenie przebiegu dnia" i usprawniłoby umiejętność odkodowywania informacji. Również niezwykle pomocna może być instrukcja mycia rąk wykonana schematycznymi rysunkami/piktogramami.

Badawczy i poszukiwaczy sposób odkrywania świata jest najbardziej pożądany z punktu widzenia dziecka. Testowanie własnych pomysłów przez dziecko w granicach rozsądku i bezpieczeństwa służy pogłębieniu wiedzy (nie zawsze to, co robi dziecko, jest zrozumiale dla dorosłego i nie zawsze, to co proponuje dorosły, jest zrozumiałe dla dziecka).

Dzięki temu dziecko dopasowuje się do nieznanej sytuacji nie tylko za pomocą znanych schematów (takie najczęściej proponuje nauczyciel), lecz także poszukuje nowych. Dlatego traktowanie treści do realizacji jako zadań badawczych, ukierunkowuje szukanie odpowiedzi na nurtujące dzieci pytania (postawione przez dzieci lub nauczyciela) i jest niczym innym, jak tylko realizacją „miniprojektów" – najkorzystniejszej z punktu widzenia dziecka metody pracy. Dzięki temu od najmłodszych lat uczą się one organizowania sobie miejsc pracy, planowania, poszukiwania, gromadzenia, przetwarzania informacji i ich praktycznego wykorzystania. Dzieci mogą zaplanować różnorodne działania, które pozwolą na aktywne i dla nich interesujące zgłębianie tematu. Jednocześnie czują się odpowiedzialne za to, aby wybrane działania zrealizować.

Pamiętajmy zawsze o wszechstronnym rozwoju dziecka jako o celu nadrzędnym. **Dziecko nie musi przecież, podobnie jak dorosły, robić czegoś konkretnego.** Często jest zachwycone samym działaniem. Uczmy się od dzieci, że radość można czerpać nie tylko z osiągnięcia celu, ale też z drogi prowadzącej do niego.

VII. Diagnoza przedszkolna

Żeby nauczyciel wiedział, co ma robić, musi widzieć różnicę między tym, co jest, a tym czego oczekuje.

Wymagania prawne dotyczące diagnozy wynikają z: § 15 ust. 1, pkt 3 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624 ze zm.); (*dotyczy obowiązku prowadzenia obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie i zabezpieczenie potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji*).

Załącznik nr 1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2008 r., Nr 4, poz. 17).

Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji. Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).

Celem takiej analizy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:

- *rodzicom w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, aby mogli je w osiąganiu tej gotowości, odpowiednio do potrzeb, wspomagać;*
- *nauczycielowi przedszkola przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej;*
- *pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, do której zostanie skierowane dziecko w razie potrzeby pogłębionej diagnozy związanej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.*

Diagnoza powinna być nastawiona na całościowe postrzeganie dziecka, na to, co dziecko umie, potrafi, chce, może (rozpoznanie wielokierunkowe, wielozakresowe aktualnych możliwości dzieci i ich potrzeb edukacyjnych). Podstawowymi metodami poznania potencjału rozwojowego dziecka jest:

- obserwacja zachowań w różnych sytuacjach,
- analiza wytworów i prac dziecka.

Obserwacja to najważniejsza metoda gromadzenia informacji o dziecku. Nauczyciel może obserwować je w różnych sytuacjach (w zabawie, w czynnościach samoobsługowych, na podwórku i w kontaktach z innymi), śledząc jego rozwój fizyczny, społeczny, emocjonalny, aktywność zabawową, sposób komunikowania się. Najważniejszym zadaniem jest zaobserwowanie sposobu funkcjonowania dziecka (dziecko jako całość). Poprzez obserwację nauczyciel może poznać rozwój mowy, wyobraźni, myślenie, poznać zasób wiedzy dziecka o świecie, radzenie sobie w różnych sytuacjach (np. umiejętność przestrzegania przez nie nakazów i zakazów). Metoda ta to uzyskiwanie możliwie jak najwięcej informacji o dziecku w celu dostosowania działań do jego możliwości, a w razie potrzeby – opracowania indywidualnego programu wspomagania rozwoju.

Analiza wytworów i prac dziecka to druga z ważnych metod diagnozowania. Szczególną „mową" i sposobem porozumiewania się z ludźmi i światem jest rysunek dziecka. Wnikliwy nauczyciel może uzyskać wiele informacji o dziecku, analizując jego prace. Dowie się, co jego podopieczny wie o otaczającym świecie i jaki ma do niego stosunek emocjonalny. Może uzyskać wiarygodną informację o jego temperamencie, wyobraźni, znajomości stosunków przestrzennych, poziomie graficznym, myśleniu, spostrzeganiu i pamięci. Jeśli jest to rysunek, często dziecko ujawnia w nim swoje niepokoje i lęki. Zatem, celem diagnozy jest poznanie dziecka i opracowywanie indywidualnego programu rozwoju, aby jak najlepiej przygotować je do podjęcia nauki w szkole.

Diagnoza jest niezbędna również z innych powodów. Nauczyciel ma okazję zweryfikować wcześniejsze przypuszczenia i wnioski. Czasem potwierdzi wcześniejsze założenia, a czasem wyeliminuje wcześniejsze błędne oceny dotyczące rozwoju dziecka.

Analiza gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).

(...) ***Obserwacja*** *jako technika diagnostyczna, polega na świadomym, planowym i celowym spostrzeganiu, rejestrowaniu i gromadzeniu danych o zachowaniach człowieka, sytuacjach i zdarzeniach.*[1]

Kiedy przeprowadzić obserwację?

W myśl obowiązującego prawa nauczyciele przedszkola mają obowiązek prowadzenia obserwacji i dokonywania analizy gotowości szkolnej pięciolatków i sześciolatków na początku roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w szkole. Zgodnie z zaleceniem[2] *MEN obserwacja powinna być przeprowadzona w październiku/listopadzie. Jest to dogodny czas na rozpoczęcie obserwacji, bo można założyć, że dzieci przeszły etap adaptacji do przedszkola. Może się jednak zdarzyć, że dziecko potrzebuje nieco więcej czasu na przystosowanie się do warunków przedszkolnych (zwłaszcza w przypadku dzieci, które nigdy wcześniej nie chodziły do przedszkola) – wówczas rozpoczęcie obserwacji warto nieco odwlec.*

Uzupełnieniem Rozporządzenia w sprawie podstawy programowej[3] *jest zalecenie przeprowadzenia drugiej obserwacji w kwietniu, po upływie kilku miesięcy, podczas których prowadzone są oddziaływania wspierające rozwój dziecka. Takie podejście ma głębokie uzasadnienie merytoryczne – pozwala ono na porównanie wyników obu obserwacji, stwierdzenie jak dynamicznie dziecko się rozwija, jakie czyni postępy w różnych sferach rozwoju.*

Dla rodziców ważne może być uzyskanie informacji dotyczących wyników drugiej obserwacji przed zakończeniem.

---

1 Ewa Jarosz, Ewa Wysocka, *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania.* Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006.

2 Komunikat MEN z dnia 21.09. 2009 r.

3 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23.12.2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17).

Imię i nazwisko dziecka	
Data urodzenia	
Rok szkolny	
Który rok w edukacji przedszkolnej	

Forma wychowania przedszkolnego (wstaw znak X)	
przedszkole	
oddział przedszkolny w szkole podstawowej	
punkt przedszkolny	
zespół wychowania przedszkolnego	

Zachowania i umiejętności dziecka					
Umiejętności społeczne i odporność emocjonalna	termin	tak	raczej tak	nie	raczej nie
zna/ podaje imię nazwisko, narodowość i adres	X/XI				
	IV				
zna strukturę swojej rodziny (podaje informacje o rodzinie)	X/XI				
	IV				
współdziała w zabawie, przestrzega reguł przyjętych w grupie	X/XI				
	IV				

podejmuje próby samodzielnego radzenia sobie w trudnych sytuacjach	X/XI				
	IV				
podejmuje zadania wymagające samodzielności	X/XI				
	IV				
potrafi ocenić swoje postępowanie	X/XI				
	IV				
doprowadza pracę do końca	X/XI				
	IV				
Umiejętności matematyczne i gotowość do nauki czytania i pisania	termin	tak	raczej tak	nie	raczej nie
poprawnie się wypowiada (mówi w sposób zrozumiały, prawidłowy pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, składniowym)	X/XI				
	IV				
umiejętnie formułuje pytania (pyta o przyczyny obserwowanych zjawisk)	X/XI				
	IV				
zna pory roku, pory dnia, dni tygodnia, dostrzega następstwa	X/XI				
	IV				
przewiduje skutki działań (wnioskuje i analizuje poprawność założeń, łączy przyczynę ze skutkiem)	X/XI				
	IV				
grupuje obiekty wg różnych kryteriów	X/XI				
	IV				
wyznacza wynik dodawania i odejmowania konkretnych przedmiotów, ustala równoliczność dwóch zbiorów	X/XI				
	IV				

posługuje się liczebnikami porządkowymi	X/XI				
	IV				
układa i rozwiązuje zagadki	X/XI				
	IV				
określa kierunki, ustala położenie obiektów	X/XI				
	IV				
wypowiada się na temat utworów literackich (układa krótkie zdania)	X/XI				
	IV				
wyróżnia wyrazy w zdaniach, sylaby i głoski w wyrazach prostych fonetycznie	X/XI				
	IV				
rozumie sens informacji w postaci uproszczonych rysunków/piktogramów (koduje i dekoduje)	X/XI				
	IV				
zna różne źródła informacji, prezentuje zdobytą wiedzę	X/XI				
	IV				
Sprawność motoryczna i koordynacja wzrokowo-ruchowa	termin	tak	raczej tak	nie	raczej nie
prawidłowo trzyma przybory (pędzel, ołówek, kredki, nożyczki), stosuje różne techniki plastyczne	X/XI				
	IV				
kreśli kształty literopodobne w określonej przestrzeni	X/XI				
	IV				
wyróżnia istotne cechy przedmiotów	X/XI				
	IV				

posługuje się materiałem konstrukcyjnym, stosując różne techniki montażu	X/XI				
	IV				
chętnie uczestniczy w zajęciach ruchowych, korzysta z przyborów i przyrządów	X/XI				
	IV				
sprawnie porusza się i pokonuje przeszkody	X/XI				
	IV				
próbuje samodzielnie organizować sobie czas wolny na bezpieczną zabawę	X/XI				
	IV				
rytmicznie porusza się przy muzyce (dostrzega zmiany dynamiki, tempa, wysokości dźwięków)	X/XI				
	IV				
Samodzielność w zakresie czynności samoobsługowych	termin	tak	raczej tak	nie	raczej nie
samodzielnie je prawidłowo korzystając ze sztućców	X/XI				
	IV				
samodzielnie korzysta z toalety (myje się, załatwia potrzeby fizjologiczne)	X/XI				
	IV				
samodzielnie ubiera się i rozbiera	X/XI				
	IV				
porządkuje przestrzeń wokół siebie (sprząta zabawki, nakrywa do posiłków...)	X/XI				
	IV				
organizuje miejsce pracy	X/XI				
	IV				
informuje o swoich potrzebach i decyzjach	X/XI				
	IV				

Potrzeby rozwojowe dziecka:

- wspomaganie w zakresie uzdolnień i predyspozycji (kierunki działań):

.....

.....

.....

.....

- wspomaganie w zakresie trudności i deficytów (kierunki działań):

.....

.....

.....

.....

Dodatkowe istotne uwagi o dziecku:

.....

.....

Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji. Na podstawie tych informacji nauczyciel powinien opracować i zrealizować indywidualny dla każdego dziecka program wspomagania i korygowania jego rozwoju. Rodziców należy zapoznać z poziomem rozwoju dziecka tak, aby odpowiednio do potrzeb mogli je wspomagać w osiąganiu gotowości do edukacji szkolnej.

Hasła zawarte w poniższej analizie gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole w dużej mierze odpowiadają umiejętnościom kluczowym zawartym w programie ***Jak po sznurku...*** i jednocześnie umiejetnościom zawartym w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. W określeniu stopnia gotowości dziecka do edukacji szkolnej pomocne są umiejętności składowe, podane w programie ***Jak po sznurku...***, pozwalające w szczegółowy sposób w naturalnych warunkach (sytuacje zabawowe) określić aktualny poziom rozwoju dziecka.

Proponowany arkusz diagnostyczny jest spójny z obowiązującą INFORMACJĄ O GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE PODSTAWOWEJ.

Umiejętności ocenione wysoko w arkuszu ANALIZY GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE można interpretować jako mocne strony dziecka (ważna wskazówka przy wypełnianiu wręczanej rodzicom INFORMACJI O GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE PODSTAWOWEJ).

Zakończenie – refleksja metodyczna

Nauczyciele tylko otwierają drzwi, wejść musisz sam.

(przysłowie chińskie)

Oto nasza rola, otworzyć drzwi, krytykę zastąpić stawianiem pytań. To pobudzi dzieci do myślenia i co najważniejsze, nie zachwieje ich poczucia własnej wartości. Nie można spodziewać się ciszy podczas pracy dzieci, bo dzieci z natury rzadko pracują w ciszy. Dobra atmosfera to wzajemne kontakty, rozmowy, dzielenie się wiadomościami i odkryciami, które muszą być w jakiś sposób wyrażone. Aby wszystkie dzieci były aktywne, muszą mieć możliwość swobodnego wypowiadania się. Swoisty język dziecka jest intelektualnym środkiem porozumiewania się i osiągania wiedzy, ma zasadnicze znaczenie w nadawaniu sensu otaczającemu nas światu. Rozmowy dzieci są tak samo ważną czynnością jak pisanie, czytanie czy uważne słuchanie.

Uczenie się jest najwspanialszą i dającą najwięcej radości grą na świecie. Wszystkie dzieci rodzą się z takim przekonaniem i pielęgnują je, dopóki nie przekonamy ich, że nauka jest ciężką i nieprzyjemną pracą.

(Glenn Doman)

Starajmy się pielęgnować w dzieciach przekonanie, że nauka może być radosną zabawą.

Bibliografia

1. Daniela Braun, Badanie i odkrywanie świata z dziećmi, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2002.
2. Edward de Bono, Naucz swoje dziecko myśleć, Świat Książki, Warszawa 1995.
3. Galina Dolya, Technologia rozwoju dziecka, Klucz do uczenia się, Wydawnictwo Transfer Learning, Gdańsk 2007.
4. Gordon Dryden, Jeannette Vos, Rewolucja w uczeniu, Wyd. Moderski i S-ka, Poznań 2000.
5. Katarzyna Gozdek-Michaëlis, Supermożliwości twojego umysłu, Agencja Wydawnicza Comes, Lidia, Andrzej Skarżyńscy, Warszawa 1994.
6. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska, Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania, WSiP, Warszawa 2005.
7. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska, Wspomaganie rozwoju umysłowego cztero- i pięciolatków, WSiP, Warszawa 2004.
8. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska, Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się, WSiP, Warszawa 2000.
9. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska, Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci, które rozpoczną naukę w szkole, Edukacja Polska, Warszawa 2009.
10. Frances L. Ilg, Louise Bates Ames, Sidney M. Baker, Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat, GWP, Gdańsk 2003.
11. Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska, Z dzieckiem w świat wartości, Świat Książki, Warszawa 2007.
12. Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwerski, Pedagogika, PWN, Warszawa 2008.
13. Colin Rose, Malcolm J. Nicholl, Ucz się szybciej, na miarę XXI wieku, Logos Oficyna Wydawnicza 2003.
14. Ryszard Więckowski, Pedagogika wczesnoszkolna, WSiP, Warszawa 1998.
15. Lew Wygotski, Psychologia pedagogiczna, PWN, Warszawa 1991.
16. Lew Wygotski, Wybrane prace psychologiczne, PWN, Warszawa 1971.